شازاده چکوّل

دەزگای چاپ و بڵاوكردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوكەت شێخ یەزدین

سەرنووسیار: بەدران ئەحمەد حەبیب

***

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بڵاوكردنەوەی ئاراس، شەقامی گوڵان، هەولێر

ئانتوان دۆ سانت - ئێگزۆپێری

شازادە چکۆل

وەرگێڕانی:
خەبات عارف و بەڕۆژ ئاکرەیی

ناوی کتێب: شازادە چکۆل
نووسینی: ئانتوان دۆ سانت – ئێگزۆپێری
وەرگێڕانی: خەبات عارف و بەڕۆژ ئاکرەیی
بڵاوکراوەی ئاراس – ژمارە: ٦٤٠
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: کارزان عەبدولحەمید
بەرگ: مریەم موتەقییان
پیت لێدان: زەینەب ئەحمەد
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
سەرپەرشتیی چاپ: ئاوڕەحمانی حاجی مەحموود
چاپی یەکەم، هەولێر – ٢٠٠٧
لە کتێبخانەی گشتیی هەولێر ژمارە (٦١٤)ی ساڵی ٢٠٠٧ی دراوەتێ

بۆ لیۆن ویرث

Leon Werth

داوای لێبووردن لە منالآن دەکەم کە ئەم کتێبەم بە گەورەیەك پێشکەش کردووە. بۆ ئەم کەتنەم هۆیەکیش هەیە: ئەو گەورەیە چاکترین هاوڕێی منە. هۆیەکی تر ئەوەیە کە ئەو گەورەیە دەتوانێ لە هەموو شتێك بگات، تەنانەت لەو کتێبانەش کە بۆ منالآن نووسراون. هۆی سێیەمیش ئەوەیە کە: ئەم گەورەیە لە فرەنسا ژین دەباتە سەر و هەر لەوێش لە سەرماندا هەڵدەلەرزێت، ئەو برسییە و پێویستی بە شتێکە دڵی بداتەوە. ئەگەر تێکڕای ئەم هۆیانەش پاکانەی ئەم کەتنەم نەبن، بهێڵن ئەم کتێبە پێشکەش بەو هاوڕێیەم بکەم، کە جارێك لە جاران منالڵ بووە. ئاخر، ڕۆژێك لە ڕۆژان، هەموو مرۆڤە گەورەکانیش منالڵ بوون (هەر چەندە کەمیان ئەمەیان لە بیر ماوە.) کەواتە منیش پێشکەشکردنەکە بەم چەشنە دەگۆڕم:

بۆ لیۆن ویرث
کاتێ کە منالڵ بوو

ئانتوان دۆ سانت – ئێگزۆپێری

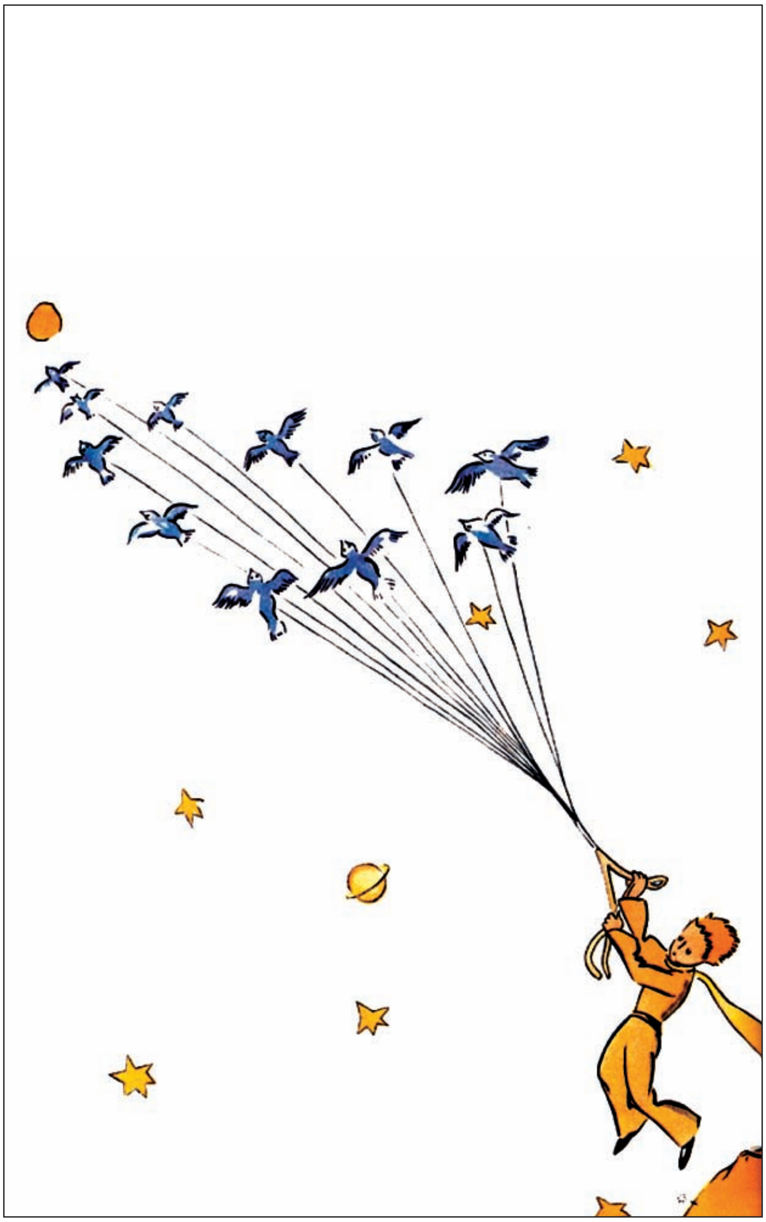

١

کە تەمەنم شەش ساڵان بوو، کتێبێکم لە بارەی دارستانە دەست لێ نەدراوەکانەوە خوێندەوە. ناوی کتێبەکە" چیرۆکی ڕاستەقینەکان" بوو و وێنەیەکی تێدا بوو، وێنەی مارێکی" بووا" کە خەریك بوو گیانلەبەرێکی کێوی هەڵدەلووشی. وێنەکە بەم چەشنە بوو:

لە کتێبەکەدا نووسرابوو:" ماری بووا هەروا بە ساغی و بێی ئەوەی

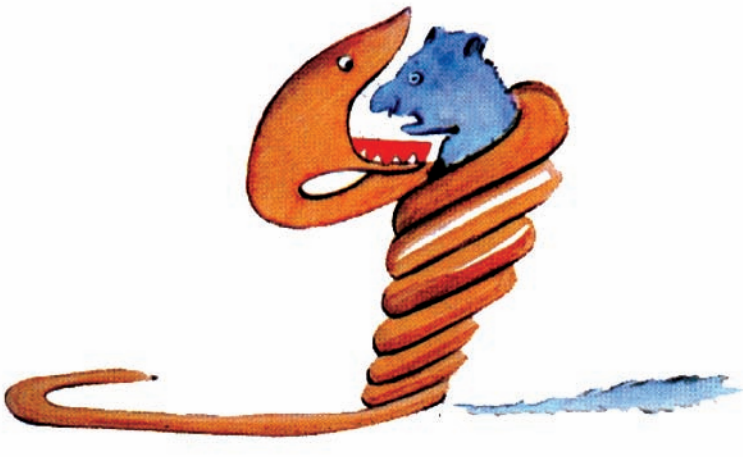

بیجوون، نێچیرەکەیان هەڵدەلووشن. دوای هەڵلووشینیش لە شوێنی خۆیان ناجووڵێن و شەش مانگی ڕێك لێی دەخەون تا هەزمی دەکەن."

کە ئەمەم خوێندەوە، کەوتمە بیرکردنەوە لەو شتانەی لە دارستانەکاندا ڕوویان دەدا و توانیم بە تەباشیرێکی ڕەنگین یەکەمین وێنەی ژیانم بکێشم. یانی وێنەی ژمارە یەك کە بەم شێوەیە بوو:

شاکارەکەمم خستە بەر چاوی گەورەکان و لێم پرسین، کە ئاخۆ کاتێ

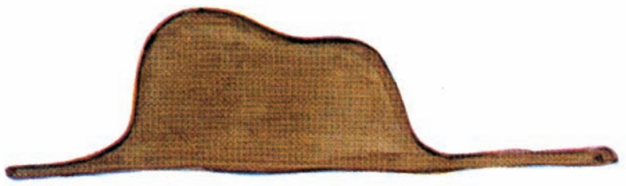

سەیری دەکەن لە وێنەکەم دەترسن.

وەڵامیان دامەوە:″ جا مرۆڤ بۆ دەبێت لە کڵاو، بترسێت؟″

ئەو وێنەیەی کە کێشابووم، کڵاو نەبوو، بەڵکە وێنەی مارێکی بووا بوو کە خەریکی هەزمکردنی فیلێك بوو. دواتر، بۆ ئەوەی گەورەکان تێی بگەن، دانیشتم و وێنەی ناو سکی مارەکەم کێشا. ئاخر دەبێت هەمیشە شتەکان بۆ گەورەکان ڕوون بکەیتەوە. وێنەی دووەمم بەم شێوەیە بوو:

گەورەکان پێیان وا بوو کە واز لە کێشانەوەی ئەو وێنانە بهێنم کە ماری

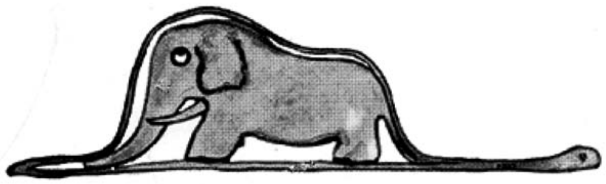

بووا لە ناوەوە و لە دەرەوە پێشان دەدەن و لە بری ئەوە باشتر خۆم بە مێژوو، جوگرافیا، بیرکاری و ڕێزمانەوە خەریك بکەم. بەم چەشنە بوو کە لە تەمەنی شەشساڵیدا وازم لە داهاتوویەکی پڕشنگدار هێنا، کە چاوەڕێی وێنەکێشێکی خۆمئاسایی بوو. کە بینیم وێنەی یەکەم و دووەمم هیچیان بە هیچ نەکرد، ئتیر دڵم لە وێنەکێشان سارد بووەوە. گەورەکان

خۆ بە خۆ لە هەر شتێك تێناگەن و بۆ ئێمەی منالیش ماندوویێتی هێنە هەمیشە و بەردەوام ناچار بین هەموو شتێك بۆ گەورەکان ڕوون بکەینەوە.

لە بەر ئەوە ناچار بووم کارێکی تر بۆ خۆم هەڵبژێرم و کەوتمە شوێن فێر بوونی فڕۆکەوانی. زێدەڕۆیی نییە ئەگەر بڵێم تا ئێستا هەموو دنیام بەسەر کردۆتەوە و جوگرافیاش لەوەدا خزمەتێکی چاکی پێ کردووم. دەتوانم هەر بە تێڕوانینێك "چین" و "ئاریزۆنا" لە یەکتری جیا بکەمەوە. ئەگەر مرۆڤ لە شەوی ئەنگوستەچاودا شوێنەون بێت، جوگرافیا چاك بە هانایەوە دێت.

هەر لەم ڕێگایەوە بووە کە توانیومە لە ژیانمدا بەرەو ڕووی کۆڕو کۆمەڵی خەڵکی ماقووڵ ببمەوە. گەلێك مرۆڤی گەورەم بینیون، لەگەڵیاندا ژیاوم و هاتوچۆم کردوون. کەچی ئەم کارە هەرگیز بۆچوونێکی جیاوازتری لە بارەی ئەوانەوە پێ نەبەخشیوم. هەر کە بە یەکێکیان دەگەیشتم و پێموابوو نەختێك لەوانی تر ژیرترە، بە نیشاندانی وێنەی ژمارە یەك، کە تا ئەو کاتەش هەر مابووم، هەڵمدەسەنگاند. دەمویست بزانم ئاخۆ ئەویش لە هیچ شتێك تێ دەگات. کەچی هەمیشە هەر هەمان وەڵامم دەست دەکەوتەوە:" ئەمە کڵاوێکە." – منیش ئیتر نە باسی بووام بۆ دەکرد و نە لە مەڕ ئەستێرە و دارستانە دەست لێ نەدراوەکانەوە بۆی دەدوام. بەڵکە لە مەڕ یاریی "بریج"و "گۆڵف" و سیاسەت و ملپێچەوە دەدواین و ئەویش، ئەو مرۆڤە گەورەیە، خۆشحاڵیی خۆی دەردەبڕی کە بەرەوەڕووی کەسێکی ژیر و ماقووڵ بۆتەوە.

٢

بەم چەشنە، بێ ئەوەی کەسێکم هەبێت دوو قسەی لەگەڵدا بکەم، ڕۆژگارم لە تەنیاییدا بە سەر دەبرد. تا ئەوەی شەش ساڵ بەر لە ئێستا ناچار بووم لە بیابانێکی وشك و بێ ئاودا بنیشمەوە. پارچەیەك لە مەکینەی تەیارەکەم شکابوو و منیش کە نە میکانیکێکم لەگەڵدا بوو و نە هاوسەفەرێك، ناچار بووم مشووری خۆم بخۆم و خۆبەخۆ خەریکی چاککردنەوەی فڕۆکەکەم بم. کێشەی مەرگ و ژیان بوو. ئاوی خواردنەوەشم هەر هێندە پێ بوو کە لە هەفتەیەك زیاتر بەشی نەدەکرد.

شەوی یەکەمم لە سەر لم و سەد میل دوور لە گشت ئاوەدانییەکەوە بە سەر برد. دابڕاوتر لە هەر کەسێك کە کەشتییەکەی لە ناوەندی زەریای ئەتڵەسدا شکا بێت و خۆی بە کەڵەکێکەوە گیر کردبێت. کەواتە دەتوانیت بیهێنیتە پێش چاوی خۆت کە تووشی چ حەپەسانێك بووم کاتێ لە بەرەبەیاندا دەنگێکی سەیر و ناسك لە خەو ڕاپەڕاندم ، گوتی: "بێ زەحمەت وێنەی بەرخێکم بۆ بکێشە!".

– ها؟

–بەرخێکم بۆ بکێشە...

وەك ئەوەی برووسکە لێی دابم، لە شوێنی خۆم ڕاچەنیم، بەرز بوومەوە و چاوم هەڵگلۆفین. لە دەوروبەری خۆم وردبوومەوە و، چاوم بە مرۆڤێکی بچکۆلانەی سەیر و دەگمەن کەوت، کە بە ویقارەوە لێی دەڕوانیم. دواتر هەوڵم دا وێنەیەکی بکێشم و ئەمەش باشترینی ئەو وێنانەیە کە دواتر توانیم بیانکێشمەوە، هەرچەند ئەوەی من کێشاومە لە کوێ و خۆی لە کوێ! ئەمەش خەتای من نییە، گەورەکان، هەر لە تەمەنی شەش ساڵانەوە،

لە نیگارکێشان دڵساردیان کردمەوە و منیش بێجگە لە کێشانەوەی ئەو وێنانەی ماری بووا لە ناوەوە و لە دەرەوە پێشان دەدەن، فێری هیچ شتێکی تر نەبووم.

بە چاوانێکەوە کە لە سەرسامیدا خڕ بووبوون، لەو بەژنە بچکۆلەیەم دەڕوانی کە لە ئاستمدا قیت بووبووەوە. لە بیرتان نەچێت کە من لەو دەمەدا سەدان میل لە گشت ئاوەدانییەکەوە دوور بووم و مرۆڤە بچکۆلەکەش نە لەوە دەچوو ڕێگای لێ ون بووبێت، نە لەوەش کە لە ماندوویێتی، یان لە برسان، یان لە تینووان و لە ترساندا نیوەگیان بووبێت. هیچ شتێکی لە منداڵێك نەدەچوو کە سەدان میل دوور لە گشت ئاوەدانییەك و لە بیابانێکدا ون بووبێت.

کە زمانم پژایەوە، پێمگوت:

–تۆ لێرە چی دەکەیت؟

بە نەرمی بەڵام وەکو فەرمانێك، وەك ئەوەی داخوازەکەی گەلێك بەلاوە گرنگ بێت، گوتییەوە:

– بێ زەحمەت بەرخێکم بۆ بکێشە!

مرۆڤ کە هیچ لە ڕووداوێك ناگات، لە ملکەچی زیاتری بۆ نامێنێتەوە. هەر چەندە دیمەنەکە بە گشتی ناجۆر دەهاتە پێش چاوم، لەوجێیەدا کە سەدان میل لە گشت ئاوەدانییەکەوە دوور بووم و خۆم لە ئاست مەترسیی مەرگدا دەبینییەوە، بەڵام پارچە کاغەزێك و قەڵەمێکم لە گیرفانم دەرهێنا... بەڵام هەر ئەوسا ئەوەم بیر کەوتەوە کە من تەنیا فێری جوگرافیا و مێژوو و بیرکاری و ڕێزمان بووبووم، بە تۆزێك بێتاقەتییەوە پێمگوت، کە نازانم وێنە بکێشم.

ئەمە جوانترین وێنەی شازادەبچکۆلە کە من کێشابێتم

وەڵامی دامەوە:″ قەیناکا، وێنەی بەرخێکم بۆ بکێشە!″

جـا چـونکـە پـێشتـر وێـنـەی هـیـچ بـەرخـێکـم نـەکـێشابـوو، دەسـتـم بـە کێشانەوەی یەکێك لەو دوو وێنەیە کرد کە لە هەموویانم باشتر دەزانی، ئەو وێنەیەی کە مارێکی بووا لە دەرەوە پیشان دەدات. تووشی حەپەسانێك بووم هەر مەپرسە! کاتێ کوڕە بچکۆلانەکە گوتی:

–نا! نا! فیلی ناو سکی بووام ناوێت. بووا مارێکی زۆر ترسناکە و فـیـلـیش زلـە و جـێگـایـەکی زۆر دەگرێت. لـە مـاڵـەکـەی مـندا گشت شتێك بـچـووکـە، مـن پێویستیم بـە بـەرخێکە. وێنـەی بـەرخێکم بۆ بکێشە. کە

خەریکی کێشانی وێنەکە بووم، بە وردی لێی دەڕوانی و پاشان گوتی:

–نـا! ئـەم بـەرخـە لـە نـەخـۆش دەچـێت. یەکێکی ترم بۆ بکێشەوە.

یـەکێکی تـرم کێشا. زەردەیـەکی شیرینی هـاتـە سەر لێو و بەوپەڕی لە خۆبووردنەوە گوتی:

– خۆت چاك دەیبینیت ... ئەمە بەرخ نییە، بەرانە. ئەوەتا قۆچی هەیە...

وێنەیەکی ترم کێشا و ئەویشی بە دڵ نەبوو.

ئەمەیان زۆر پیرە... من بەرخیکم دەوێت چەندین ساڵ بژێت...

ئیتر تاقەم چوو بوو، چونکە بەپەلە بووم و دەبوو بە چاککردنەوەی

مـەکـیـنـەی فـڕۆکـەکـەوە خـەریك بم و ئـەم وێنەیەم کێشا و پاشان بە پەلە پێم گوت:

– ئەمە سندووقێکە. ئەو بەرخەی تۆیش دەتەوێت لە ناویدایە.

سەرم سوورِمـا كـاتـێ بـيـنـيـم داوەرە بچكۆلانەكەم ڕوخساری گەشايەوە و گوتی:

– ئەمە ڕێك ئەو شتەيە كە من دەمويست! پێتوايە ئەم بەرخە پێويستی بە گيايەكی زۆر بێت؟

– بۆ چی؟

– چونكە لای من لە هەموو شتێك نەختێك هەيە...

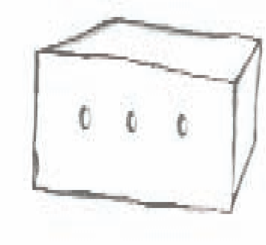

– ئەو نەختە بەشی دەكات! ئەم بەرخەی داومە بە تۆ، بەرخێكی زۆر بچووكە.

سەری بە سەر وێنەكەدا شۆڕ كردەوە.

– هێندە بچووكيش نييە... سەيركە! خەوی لێكەوتووە...

ئا بەم چەشنە بوو كە لە گەڵ شازادە چكۆل ئاشنا بووم.

٣

ماوەیەکی زۆری خایاند تا بۆم دەرکەوت لە کوێوە هاتووە.

شازادەچکۆل، کە بەردەوام پرسیاری لێ دەکردم، وەکو ئەوە وا بوو قەت پرسیارەکانی من نەبیستێت. کەم کەم، بەو قسانەی بە هەڵکەوت لە دەمی دەردەچوون، هەندێك شتیم لا ڕوون دەبووەوە. بۆ نموونە کە یەکەم جار فڕۆکەکەمی بینی (نامەوێت وێنەی فڕۆکەکە بکێشم، چونکە کارێکی زەحمەتە) لێی پرسیم:

– ئەم شتە چییە؟

– ئەمە "شت" نییە: ئەمە دەفڕێت. فڕۆکەیە. فڕۆکەی منە.

بەوەی کە پێم گوت من کەسێکم کە دەفڕم، هەستم بە بەخۆدانازین دەکرد و ئەویش بە سەرسوڕمانەوە گوتی:

– چی؟ تۆ لە ئاسمان بەربوویتەوە؟

بە شەرمەوە گوتم:

– بەڵێ.

گوتی:

– ئای! ئەمەیان زۆر سەیرە!

شازادەچکۆل هێندە پڕ بە دڵ پێکەنی، بە تەواوی ناڕەحەتی کردم.

لە ڕاستیدا من دەمەوێت خەڵك کێشەکانم بە جیددی وەربگرن.

کە تێروپڕ پێکەنی گوتی:

– دەی، کەواتە تۆش لە ئاسمانەوە هاتوویت! خەڵکی کام ئەستێرەیت؟

ورده ورده خەریك بوو تیشكێك دەكەوتە سەر تاریكایی مەتەڵی بوونی ئەو و بەپەرۆشەوە لێم پرسی:

– کەواتە تۆش لە ئەستێرەیەکی ترەوە هاتوویت؟

بەڵام ئەو وەڵامی نەدامەوە. بە هێواشی سەری بەرز کردەوە و سەیری فرۆکەکەی کردم:

– ئەوە زۆر ڕاستە... تۆ بەم شتەوە نابێت لە شوێنێکی دوورەوە هاتبیت و...

دیسان، بۆ ماوەیەکی درێژ، نوقمی تێڕوانین بوو. پاشان وێنەی بەرخەکەی لە گیرفانی دەرهێنا و کەوتە تەماشاکردنی ئەو گەنجینە بە نرخە.

دەتوانیت بهێنیتە پێش چاوی خۆت، من چەند بەو نیمچە دانپیانانە دەربارەی ″ئەستێرەکانی تر″ گوێ قولاغ بووم و بێگومانیش هەولم دا قسەی زیاتری لێ دەربکێشم.

– تۆ لە کوێوە هاتوویت، بچکۆل؟ ″لە ماڵی مندا″ لە کوێیە؟ دەتەوێت خۆت و بەرخەکەت بۆ کوێ برۆن؟

دوای ئەوەی ماوەیەك ڕاما و بیری کردەوە گوتی:

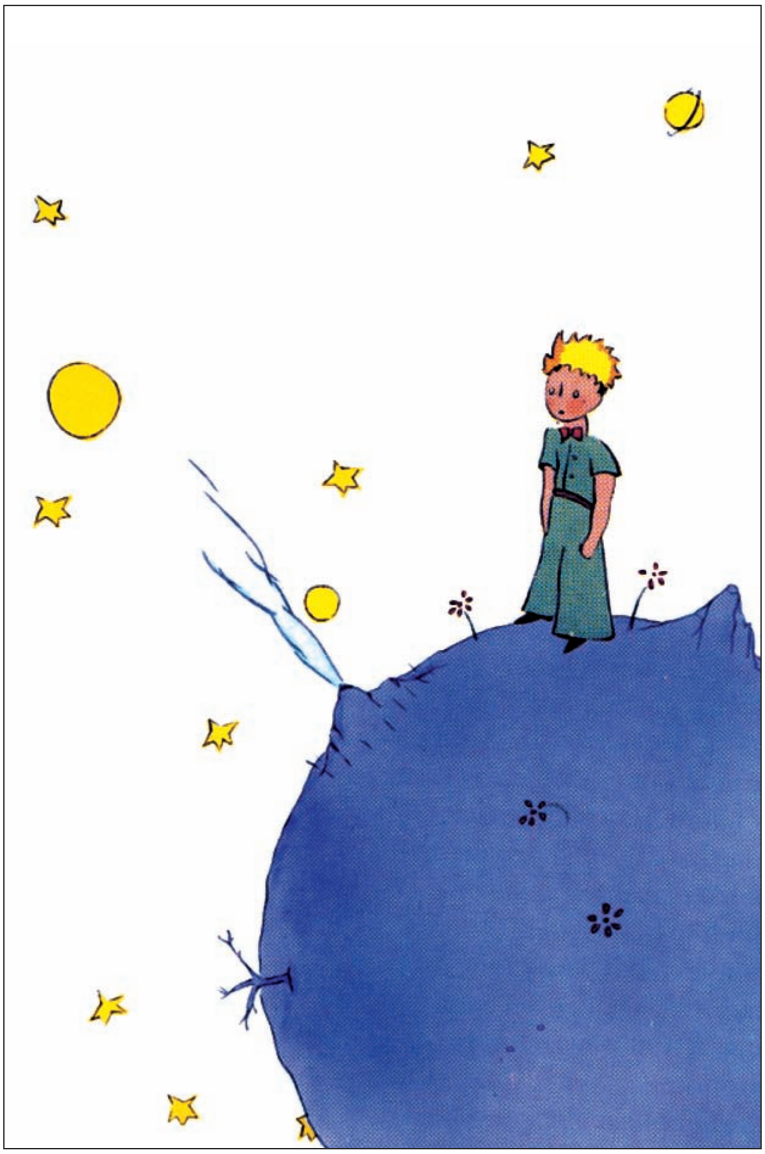

شازادە لە سەر ئەستێرۆکەی ب.٦١٢

– باشییەکەی ئەو سندووقەی داوتە بە من ئەوەیە کە بەرخەکەم شەوانە دەتوانێت تێیدا بنوێت.

– بێگومان. ئەگەر کوڕێکی چاکیش بیت، گوریسێکت دەدەمێ تا بتوانیت ڕۆژانە بیبەستییەوە. هەروەها گوڵمیخێکیش..

پێشنیارەکەم نەختێك شازادە چکۆلەی شڵەژاند:

– ئای لەمە! بەرخەکەم ببەستمەوە؟

– ئاخر ئەگەر نەیبەستییەوە دەڕوات و ون دەبێت.

هاوڕێ بچۆلانەکەم دیسان لە قاقای پێکەنینی دا:

– جا بۆ کوێ دەچێت؟

– خوا دەزانێت. بۆ هەر جێیەك. ڕاستەوڕاست بۆ...

ئەوجا شازادە چکۆل بە جیددییەوە گوتی:

– جا چییە با بڕوات... خۆ لە ماڵەکەی مندا گشت شتێك بچووکە!

دواتر بە دەنگێکی خەماوییەوە گوتی:

– ڕاستەوڕاستیش بڕوات، ناتوانێت هێندە دوور بکەوێتەوە.

٤

بەم چەشنە بوو کە شتێکی گرنگی تریشم بۆ دەرکەوت: ئەو ئەستێرەیەی ئەو لێوەی هاتبوو، هەر نەختێك لە ماڵێکی ئاسایی گەورەتر بوو.

ئەمەیان هێندە مایەی سەرسووڕمان نەبوو، چونکە دەمزانی کە بێجگە لە گۆی زەوی و ئەستێرەکانی ″ کەیوان″ و ″ تیر ″ و ″ ناهید″ (کە هەر کامێکیان ناوێکی تایبەتییان بۆ دانراوە)، سەدان ئەستێرەی دیکە هەن، کە هەندێك جار هێندە بچووکن تەنانەت بە دووربینی ئەستێرەوانیش نابینرێن و هەرکاتێکیش ئەستێرەناسێك یەکێکیان بدۆزێتەوە، لە بری ناو، ژمارەیەکیان لێ دەنێت. بۆ نموونە ناوی دەنێت ″ ئەستێرۆکەی ۳۲۵۱″

من بەڵگەی چاکم هەن کە دەیسەلمێنن ئەو ئەستێرەیەی شازادە چکۆل لێوەی هاتبوو، ناوی ئەستێرۆکەی ″ب٦١٢″ بوو. ئەو ئەستێرۆکەیە تەنیا جارێك بە دووربینی ئەستێرەناسی بینرا بوو، ئەویش لە ساڵی ۱۹۰۹ دا و لە لایەن ئەستێرەناسێکی تورکەوە بوو. ئەو ئەستێرەناسە لە کۆنگرەیەکی ئەستێرەناسیی جیهانیدا بە درێژی لەو بارەیەوە دوا، بەڵام چونکە جلوبەرگێکی رێکوپێك و جیاوازی لە بەردا نەبوو، کەس بڕوای بە قسەکانی نەکرد. گەورەکان ئاوان! ئەستێرۆکەی ب٦١٢ لە وانە بوو

قەت هێندە قسەی لە سەر نەکرایە و نەناسرایە، ئەگەر تورکێکی دیکتاتۆر و کەللە ڕەق هەڕەشەی لە میللەتەکەی خۆی نەکردایە بەوەی ئەگەر بێت و جلوبەرگی ئەوروپایی لە بەر نەکەن سزای مەرگیان بە سەر دا دەدات. ئەوسا ئەستێرەناسەکە لە ساڵی ١٩٢٠ دا و بە جلوبەرگێکی ڕێکوپێکەوە بەڵگەکانی خۆی خستەوە بەر دەست و ئەمجارەیان هەموویان گوێیان لە قسەکانی گرت.

من لە بەر خاتری گەورەکانە ئەم شتە وردانە لە مەڕ ئەستێرۆکەی ″ب٦١٢″وە دەگێڕمەوە و تەنانەت مۆڵەتی ئەوەشت دەدەم ژمارەکەی

بزانیت چونکە گەورەکان شەیدای ژمارە و پێوانن. کاتێ لەگەڵ گەورەکاندا لە مەڕ هاوڕێیەکتەوە بدوێیت، هەرگیز لە شتە بنەڕەتییەکان ناپرسنەوە. هەرگیز لێت ناپرسن: ″ نەزمی دەنگی چۆنە؟″ ″زیاتر حەز لە چ یارییەك دەکات؟″ ″پەپوولە کۆ دەکاتەوە یان نا؟″ بەڵکە لێت دەپرسن: ″تەمەنی

چەندە؟″ ″چەند برای هەیە؟″ ″قورساییەکەی چەندە؟″ ″مووچەی مانگانەی باوکی چەندە؟″ و دوای ئەم پرسیارانەش ئەوجا پێیانوایە برادەرەکەتیان ناسیوە. ئەگەر بە گەورەکان بڵێیت: خانوویەکی جوانیم بینی کە بە خشتی سووری کاڵ هەڵچنرابوو، بەر پەنجەرەکانی نوقمی گوڵەشەمدانی و سەربانەکانی پڕ لە کۆتر بوو... مەحاڵە بتوانین ئەوە بهێننە بەر چاوی خۆیان کە شێوەی ئەو خانووە چۆن بووە. ناچاریت پێیان بڵێیت:″ خانوویەکەم بینیوە سەدان هەزار زیاتری لێ سەرف کراوە.″ ئەوجا دەنگیان بەرز دەکەنەوە:″ئای کە جوانە!″ یان بۆ نموونە ئەگەر پێیان بڵێیت:″بەڵگەی بوونی شازادەچکۆل ئەوەیە کە قشتیلانە و خوێنشیرین بوو، پێدەکەنی و حەزی دەکرد بەرخێکی هەبێت. بەرخ ویستنیش باشترین بەڵگەی بوونی مرۆڤە.″ شان هەڵدەتەکێنن و وەکو منداڵێك مامەڵەت لەگەڵدا دەکەن! بەڵام ئەگەر پێیان بڵێیت: ″ئەو ئەستێرۆکەیەی شازادە چکۆلی لێوە هات! ناوی ″ب.٦١٢″یە″، بێ چەند و چۆن بڕوات پێ دەکەن و واز لە پرسینی هەزاران شتی دیکەیش دەهێنن. لێرەدا، نابێت لێیان دڵگیر بیت. منالان دەبێت لەگەڵ گەورەکاندا زۆر بە سەبر و تەحەممول بن.

بەڵام ئێمەمانان کە لە ژیان دەگەین، ژمارەکان هیچ گرنگییەکیان بۆ ئێمە نییە! من دەمتوانی سەرەتای ئەم چیرۆکە وەکوو سەرەتای کۆنە چیرۆکێك دەست پێ بکەم. دەمتوانی بڵێم:″ هەبوو نەبوو، شازادە چکۆڵێك هەبوو و لە ئەستێرەیەکدا دەژیا. ئەستێرەیەك کە تەنیا نەختێك لە خۆی گەورەتر بوو و شازادەش بۆ خۆی لە هاوڕێ و هاودەمێك دەگەڕا...″ ئەوسا ئەوانەی کە لە مانای ژیان دەگەن، بەم چەشنە گێڕانەوەیە، چاکتر لە حەقیقەتی ڕووداوەکان دەگەیشتن.

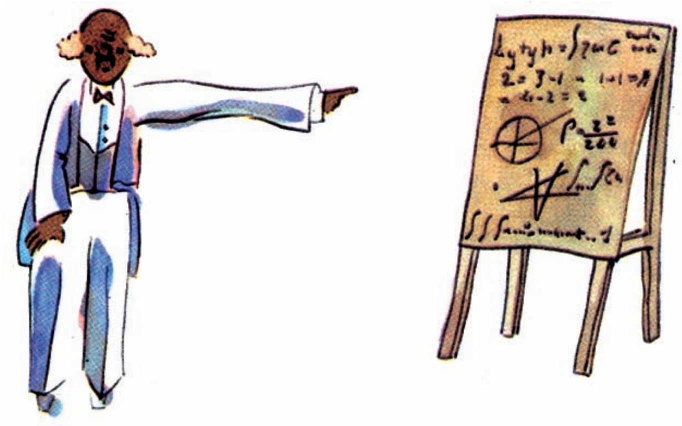

ئاخر من حەز ناکەم هیچ کەس کتێبەکەم بە شێوەیەکی سەر پێیی بخوێنێتەوە. خوا دەزانێت کە بە گێڕانەوەی یادەوەرییەکانم چ خەمێك دامدەگرێت. ئێستا خەریکە شەش ساڵ بە سەر ئەو ڕۆژەدا تێدەپەڕێت کە هاوڕێکەم بە خۆی و بەرخەکەیەوە ڕۆیشت و بە جێی هێشتم. منیش ئێستا کە هەوڵ دەدەم باسی ئەوتان بۆ بکەم، بۆ ئەوەیە فەرامۆشی نەکەم. فەرامۆشکردنی هاوڕێیەك شتێکی خۆش نییە. ئاخر دەزانن هەموو کەسێك هاوڕێی نییە. منیش دەتوانم وەك یەکێك لەو گەورانە بم کە تەنیا بیر لە ژمارەکان دەکەنەوە. هەر لە بەر ئەوەش بوو قەڵەم و تەباشیری ڕەنگاوڕەنگم کڕی. لەم تەمەنەشدا بۆ کەسێکی وەك من کە هیچ کارێکی تری نەکردووە بێجگە لە کێشانەوەی ئەو وێنانەی ماری بووا لە دەرەوە و لە ناوەوە پێشان دەدن،– ئەویش لە تەمەنی شەش ساڵیدا – کارێکی بێ مانایە دیسان ڕوو لە نیگارکێشان بکاتەوە! هەڵبەت هەوڵ دەدەم تا ئەو جێیەی لە توانامدا هەیە وێنەی ئەو بەباشی بکێشم، بەڵام لەوە دڵنیا نیم تا چەند لەم کارەمدا سەرکەوتوو دەبم. جارێك شازادەچکۆل لە وێنەکەدا

گەورە دەردەچێت و جارێکیش زۆر بچکۆلە دەردەچێت. لە ڕەنگی جلوبەرگەکەشی هێندە دڵنیا نیم. چی بڵێم هەروا بە مەزندە کار دەکەم. ئەمەش لە هیچ باشترە. با ئەوەش بڵێم کە لە پێشاندانی هەندێ وردەکاریشدا بە هەڵەدا چووم. بەڵام دەکرێت لە بارەیەرە لێم ببووریت. هاوڕێکەم لە ئاست هیچ شیکردنەوە و وەسفکردنێکدا ملی نەدەدا. لەوانەیە منیشی وەك خۆی هاتبێتە بەر چاو. بەڵام من هێندە بەختەوەر نیم بتوانم بەرخێك لە پشت کونەکانی سندووقێکەوە ببینم. لەوەیە منیش کەمێك لە گەورەکان بچم. ئاخر منیش نەختێك پیر بووم.

٥

ڕۆژ بە ڕۆژ شتی ترم لە مەڕ ئەستێرەکەی و سەفەرەکەیەوە بۆ دەردەکەوت، ئەمانە وردە وردە دەردەکەوتن و لە ئاکامی وردە سەرنج و تێڕوانینەکانی ئەوەوە بوون. هەر لەم ڕێگەیەشەوە بوو کە ڕۆژی سێیەم ڕووداوە تاڵەکەی درەختی "باوباب"م بە گوێ کەوت. ئەمجارەشیان هەر لە سۆنگەی بەرخەکەوە بوو، چونکە لە پڕێکدا شازادە چکۆل، وەك ئەوەی زۆر بە گومان بێت، لێی پرسیم:

– بەرخ بنچکە گیاش دەخۆن، وا نییە؟

– بەڵێ. وایە.

– ئای کە پێم خۆشە!

نەمتوانی لەوە بگەم بۆ گرنگە ئەگەر بەرخ بنچکە گیا بخۆن. بەڵام شازادە چکۆل هەڵی دایە و گوتی:

– کەواتە درەختی باوبابیش دەخۆن، ها؟

بۆ شازادەچکۆلم ڕوون کردەوە کە درەختی باوباب دەوەن نیین. درەختن و لە بینای کڵێساکانیش بەرزترن و ئەگەر گەلە فیلێکیش لەگەڵ خۆی ببات، ناتوانن تاقە باوبابێکیش بخۆن.

شازادە چکۆل بە بیستنی گەلە فیلێك لە قاقای پێکەنینی دا و گوتی:

– کەواتە دەبێت فیلەکان لە سەر یەك هەڵچنین.

بەڵام ژیرانە درێژەی پێ دا:

– بەر لەوەی درەختی باوباب گەورە ببن، بچووکن

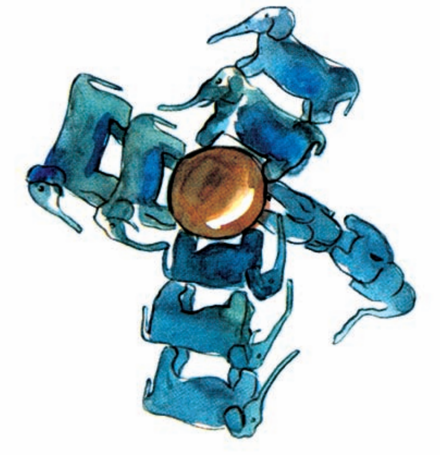

– بێگومان! بەڵام بۆ دەتەوێت بەرخەکانت درەختی باوباب بخۆن؟

ئەو هەر ئەوەندە وەڵامی دایەوە: ″جا ئێستا گوێ بگرە...″، بە چەشنێك ئەم قسەیەی کرد دەتوت کێشەکە لە ڕۆژی ڕوونیش ڕوونترە و منیش ناچار بۆ ئەوەی نهێنیی ئەو قسەیە هەڵبهێنم، ئەوەندەم بیر لێ کردەوە، بە تەواوی سەرم پێوەی خەریك بوو.

لە ڕاستیدا لە سەر ئەستێرەکەی شازادە چکۆلیش، وەك گشت ئەستێرەکانی تر، هەم گیای چاکی لێ دەڕوێت و هەم گیاکەڵە. یانی هەم تۆوی چاکی گژوگیای چاك و هەم تۆوی خراپی گیاکەڵە. بەڵام تۆوەکان نابینرێن. ئەوان نادیار لە خاکدا دەخەون، تا ئەو ساتەی یەکێکیان حەز بە بێدار بوونەوە دەکات. ئەوجا خۆی دەکێشێتەوە و سەرەتا بە نەختێك شەرمەوە چەکەرەیەکی نەرم و نیانی خۆی ڕووەو خۆر دەردەکات. جا ئەگەر لقی توور، یان گوڵەباغێك بێت وازی لێ دەهێنرێت تا بۆ خۆی گەورە بێت. بەڵام ئەگەر گیاکەڵە بێت، هەر کە چاوت پێی کەوت، دەبێت لە ڕەگەوە

هەڵی بکێشێت. ئێستا، لە ئەستێرەکەی شازادەچکۆڵدا، گەلێك تۆوی ترسناك هەبوون– تۆوی درەختی باوباب. سەرلەبەری خاکی ئەستێرەکەی گرتبووەوە. ئەگەر هەر زوو فریای درەختی باوباب نەکەویت، ئیتر کار لە کار ترازاوە: سەرانسەری ئەستێرەکەی دادەگرێت و بە ڕەگەکانی کون کونی دەکات. خۆ ئەگەر ئەستێرەکە زۆر بچووك و باوبابەکانیش زۆر بن ئەوە ئیتر ئەستێرەکەی دەفەوتێنێت. پاشان شازادە چکۆل پێی گوتم:″ ئەمە بووە بە خوویەك و هەموو بەیانییەك دوای خۆ ئامادەکردن، دەبێت خەریکی خاوێنکردنەوەی ئەستێرەکەت بیت. مرۆڤ هەر کە توانی گوڵەباغ و باوباب لە یەکتر جیا بکاتەوە– تا ئەو کاتەی بچووکن لە یەکتری دەچن– دەبێت ڕیشەکێشیان بکات. ئەمە کارێکی تاقەتپڕوێنە، بەڵام هێندە قورسیش نییە.″

ڕۆژێکیان ڕازیی کردم بەوەی کە هەوڵ بدەم بە شێوەیەکی ڕێکوپێك وێنەیەکی چاکی درەختی باوباب بکێشمەوە تا منالآن بە بینینی ئەو وێنەیە لە ماڵەکەی مندا بۆیان دەربکەوێت لە ئاست ئەو درەختەدا دەبێت چی بکەن. گوتی:″ ئەگەر ڕۆژێك لە ڕۆژان سەفەر بکەن، لەوانەیە بە کاریان بێت. هەندێك جار پشتگوێ خستنی کارێك زیانێکی ئەوتۆی نییە، بەڵام ئەگەر پشتگوێ خستن پەیوەندی بە باوبابەوە بێت ئەوە ڕیسەکەت لێ دەبێتەوە خوری. من ئەستێرەیەك دەناسم کە تەوەزلێك تێیدا نیشتەجێ بوو. کابرای تەوەزل بۆ هەڵکەندنی سێ نەمامی باوباب هەر ئەمڕۆ نا سبەینێی دەکرد ...″

من بە کەڵکوەرگرتن لە ڕێنماییەکانی شازادە چکۆل وێنەی ئەو ئەستێرەیەم کێشاوە. قەت حەزم لە پەند و ئامۆژگاریکردن نییە. بەڵام لە

مەڕ مەترسیی باوبابەکانەوە کەم گوتراوە و مەترسی لە ڕێگای ئەو کەسەدا زۆرە، کە لە ئەستێرۆکەیەکی وا دا ون و سەرگەردان بێت. بۆیە ناچارم بۆ جارێك لە جاران واز لە خووی هەمیشەییم بهێنم و بڵێم:″ منداڵینە! وریای باوبابەکان بن!″ بۆ ئەوەی هاوڕێکانم لە مەترسییەك ئاگادار بکەمەوە، کە دەمێکی دوورودرێژ، بەبێ ئەوەی لێی بە ئاگا بین، هەڕەشەی لێ کردووین، لە بەر ئەوەیە هێندە خۆم بەم وێنەیەوە ماندوو کردووە. ئاگادار کردنەوەکە بایی ئەو زەحمەتەیە کە بۆ کێشانی ئەم وێنەیەم کێشاوە. ئێستا لەوانەیە لە خۆت بپرسیت:″ ئەی بۆ چی هیچ کام لە وێنەکانی ئەم کتێبە وەك وێنەی باوبابەکان بە هەیبەت نین؟″ وەڵامەکەی گەلێك ئاسانە: ″ من هەوڵی خۆمم داوە، بەڵام نەمتوانیوە. کە وێنەی باوبابەکانم دەکێشا هەستێکم هەبووکە ئەمیان پێویستییەکی بێ چەند و چۆن بوو.″

درەختی بواباب

٦

ئای شازادە چکۆل! بەم چەشنە بوو کە وردە وردە لە ژیانە خەفەتبارەکەت گەیشتم. زۆر جاران، تاقە سەرگەرمیت ڕوانین بوو لە جوانیی زەردەپەڕ. سەر لە بەیانی ڕۆژی چوارەم بوو کە ئەمەیانم بۆ دەرکەوت، کاتێ پێت گوتم:

– زۆر حەز لە بینینی خۆرئاوابوون دەکەم. ناتوانین بچین لە ئاوابوونی خۆر بڕوانین؟

– بەڵام دەبێت چاوەڕێ بین...

– چاوەڕێی چ؟

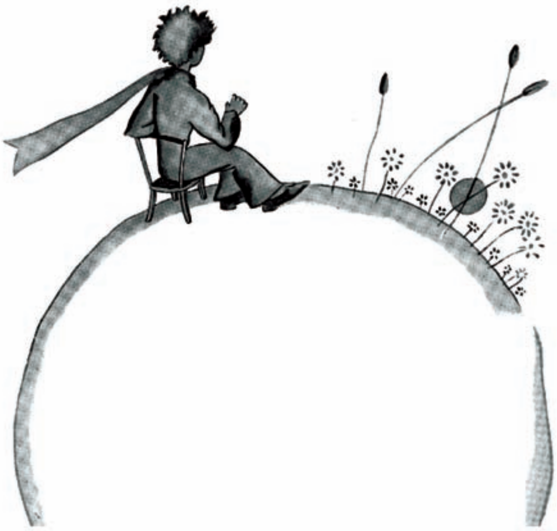

– دەبێت بوەستیت تا خۆر ئاوا دەبێت.

سەرەتا زۆر پێت سەیر بوو، دواتر لە بەر خۆتەوە دەستت بە پێکەنین کرد و پاشان گوتت:

– قەت ئەوەم بیر ناکەوێتەوە کە لە ماڵەکەی خۆمدا نیم!

دەزانیت، لە ڕاستیدا– کاتێ لە ئەمریکا نیوەڕۆیە، لە فرەنسا، وەك هەموومان دەزانین، خۆر خەریکە ئاوا دەبێت؟

ئەوەندە بەسە بەپەلە خۆت بگەیەنیتە فرەنسا تا خۆرئاوابوونێك ببینیت. حەیف کە فرەنسا هێندە لێرەوە دوورە. بەڵام لە ئەستێرە بچووکەکەی تۆدا هەر هێندەت بەس بوو نەختێك کورسییەکەت بجوولێنیت و کاتێك ئارەزووت لێ بوو، سەیری زەردەپەڕ بکەیت و تاموچێژی لێ ببینیت.

– ڕۆژێکیان چل و سێ جار سەیری خۆرئاوابوونم کرد.

پاش کەمێك بەردەوام بوویت:

– خۆت دەزانیت... کە خەم بە تەواوی دڵی مرۆڤ دادەگرێت، مرۆڤ حەز لە بینینی خۆرئاوا بوون دەکات.

– ئەو ڕۆژە زۆر خەمبار بوویت، کە خۆر چل و سێ جار ئاوا بوو؟

بەڵام شازادە چکۆل وەڵامی نەدامەوە.

٧

ڕۆژی پێنجەم، دیسان هەر لە قسە و باسی بەرخەوە نهێنییەکی تری ژیانی شازادەچکۆلم بۆ دەرکەوت. وەکو ئەوەی ماوەیەکی دوورو درێژ لە دڵی خۆیدا بیری لێ کردبێتەوە، یەکسەر و بەبێ هیچ پێشەکییەك لێی پرسیم:

– بەرخێك کە بنچك بخوات، گوڵیش دەخوات؟

– هەر شتێك بدۆزێتەوە، دەیخوا.

– تەنانەت ئەو گوڵانەی دڕکیشیان پێوەیە؟

– بەڵێ، تەنانەت ئەو گوڵانەی دڕکیشیان پێوەیە.

– کەواتە دڕکەکان چ سوودێکیان هەیە؟

من لە کوێم زانیبا! بێجگە لەوەش ئەو کاتە گەلێك سەرقاڵی کردنەوەی برغوویەکی فڕۆکەکەم بووم کە زۆر توند بەسترابوو و نەدەکرایەوە. گرفتم زۆر بوون، چونکە خەریك بوو بۆم دەردەکەوت کە چاککردنەوەی فڕۆکەکەم کارێکی هێندە ئاسان نییە و بێجگە لەوەش ئاوی خواردنەوەم خەریك بوو تەواو دەبوو، تەواو ترسم لێ نیشت.

– ئەی دڕکەکان چ سوودێکیان هەیە؟

شازادەچکۆل وازی نەدەهێنا، تا وەڵامی پرسیاری خۆی وەرنەگرتایەتەوە. من بە دەست برغووەکەوە گیرم خواردبوو و بە بێ تاقەتییەوە وەڵامم دایەوە:

– دڕکەکان هیچ سوودێکیان نییە. ئەوان تەنیا نیشانەی ناجسنی گوڵەکانن.

– حای!

دوای تاوێك بێدەنگبوون بە تووڕەیییەوە گوتی:

– من ئەم قسانەم بە گوێدا ناچن! گوڵەکان بێ هێزن. ساویلکەن. هەوڵ دەدەن بە شێوەیەك لە شێوەکان خۆیان بپارێزن. ئەوان پێیان وایە بەو دڕکانەوە ترسناکن.

فززەم نەکرد. ئەو کاتە وا بیرم دەکردەوە:″ ئەگەر ئەم برغووە خوێڕییە هەروا لاساری بکات بە چەکوشەکەم تێی بەر دەبم.″ بەڵام شازادە چکۆل دیسان کلافەی بیرمی ئاڵۆسکاندەوە:

– تۆ پێتوایە کە گوڵەکان...

– نا، بێگومان نا! هیچ شتێکم لە بیر و خەیاڵدا نییە. هەر هێندە بوو کە بە یەکەم شتێك بە خەیاڵمدا هات وەڵامم دایەوە. بڕوانە! من ئێستا بە شتێکی گرنگەوە خەریکم.

بە دوو چاوی مۆلەقەوە لێی ڕوانیم و گوتی:

– شتی گرنگ!

دەیبینیم کە چەکوشەکەم بە دەستەوەیە و پەنجەکانم بە گریس ڕەش بوون و بە سەر ماکینەیەکدا چەماومەتەوە، کە زۆر ناشیرین دەهاتە پێش چاوی ئەو.

– خەریکی وەك مرۆڤە گەورەکان دەدوێیت!

بە بیستنی ئەم قسەیە نەختێك هەستم بە شەرمەزاری کرد، بەڵام ئەو هەروا بێ بەزەیییانە درێژەی بە قسەکانی دا:

– تۆ هەموو شتەکان تێك دەدەیت! تێکەڵ و پێکەڵیان دەکەیت!

زۆر تووڕە بوو. بە جۆرێك سەری ڕاوەشاند، کە قژە زێڕینەکەی بە دەم باوە دەشەکایەوە.

– من ئەستێرەیەك دەناسم کە پیاوێکی سوورفلی تێدا نیشتەجێیە. ئەو پیاوە تەنانەت بۆنی بە گوڵێکیشەوە نەکردووە. هەرگیز لە ئەستێرەیەکی نەڕوانیوە. قەت کەسێکی خۆش نەویستووە. بێجگە لە کۆکردنەوەی ژمارەکان هیچ کارێکی تری نەکردووە. ئەویش کتومت وەکو تۆ لە بەری بەیانەوە تا بانگی شێوان هەر دووبارەی دەکاتەوە:" من مرۆڤێکی گرنگم! مرۆڤێکی گرنگ!" هەر دەزانێت ئەم شتانە بڵێت و خۆی فش بکاتەوە. بەڵام خەیاڵی خاوە، ئەو مرۆڤ نییە، کوارگە!

– چییە؟

– کوارگ!

لە تووڕەییدا ڕەنگی زەرد هەڵگەڕا بوو.

– ملیۆنان ساڵە گوڵەکان دڕك دروست دەکەن و سەرەڕای ئەمەش ملیۆنان ساڵە بەرخ، گوڵەکان دەخۆن و تۆش پێتوایە کە گرنگ نییە لەوەتێبگەین کە بۆچی گوڵەکان خۆ بە دروستکردنی ئەو دڕکانەوە ماندوو دەکەن کە هیچ سوودێکیان بۆیان نییە، خۆیان ماندوو دەکەن! گوایا شەڕی نێوان بەرخ و گوڵ زۆر گرنگ نییە؟ گرنگە و زۆریش گرنگترە لە هەموو ئەو ژماردنانەی کابرایەکی گەورە و سورفل پێیانەوە خەریکە. ئەگەر من گوڵێك بناسم کە لە هەموو دنیادا تاك و بێ هاوتا بێت، تەنیا لە ئەستێرەکەی مندا هەبێت و لە هیچ شوێنێکی تر نەڕوێت، بەرخێکیش، ڕۆژێك لە ڕۆژان، لە هیچی خۆڕایی و بێ ئەوەی بزانێت خەریکە چی دەکات قەپی پێدا بکات – یانی ئەمە گرنگ نییە!

ڕوومەتەکانی سوورتر بووبوونەوە و لە سەر قسەکانی بەردەوام بوو:

– ئەگەر کەسێك گوڵێکی خۆش بوویت کە لە ملیۆنان ئەستێرەدا تەنیا یەك گوڵی لەو چەشنە هەبێت و ئەوا ئەو کەسە هە رهێندەی بەسە کە لە ئەستێرەکان بڕوانێت و هەست بە بەختەوەری بکات دەتوانێت بە خۆی بڵێت: ″گوڵەکەی من لە یەکێك لەو ئەستێرانەدایە ...″ بەڵام ئەگەر بەرخێك بێت و گوڵەکەی بخوات، وەك ئەوە وایە هەموو ئەستێرەکان لە پڕێکدا پرتەیەك بکەن و بکوژێنەوە. ئەمە گرنگ نییە؟

لەوە زیاتر نەیتوانی درێژە بە قسەکەی بدات و لە پڕمەی گریانی دا. ئیتر شەو داهاتبوو. ئامرازەکانم لە لایەکەوە دانان. گوێم بە چەکوش و برغووەکەم و هەروەها بە تینوویێتی و مردنیشم نەدا. لە سەر ئەستێرەکەی من، لە سەر گۆی زەوی، شازادە چکۆلەیەك هەبوو کە پێویستی بە دڵدانەوە بوو. لە باوەشم گرت و لاواندمەوە: ″ئەو گوڵە هیچ مەترسییەکی لە سەر نییە، تۆ کە هێندە خۆشت دەوێت.. من خۆم دەمبێنێك بۆ بەرخەکەت دەکێشمەوە.. پەرژینێك بۆ گوڵەکەت دەکێشمەوە.. من خۆم ..

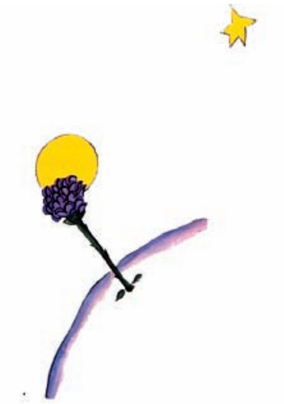

″ نەمزانی لەوە زیاتر چی بڵێم. خۆم گەلێك دەست و پێ سپی دەهاتە بەر چاو و نەمدەزانی بە چ شێوەیەك بەردەوام بم و وای لێ بکەم گوێ بگرێت. چ هەوارێکی پڕ لە ڕاز و نهێنییە هەواری فرمێسك!

٨

هـــەر زوو زانـیـــاریـی زیـاتـرم لـە بـارەی ئــەو گـوڵـەوە دەستکـەوت. لـە ئەستێرەکەی شازادە چکۆڵدا هەمیشە کۆمەڵێك گوڵی سادە و ساکار، ئەو گوڵانـەی کـە تـەنـیـا چـەند پـەڕە گوڵێکیـان پێوەیـە، ئـەو گوڵانـەی کـە نـە شوێنێکی ئەوتۆ دەگرن و نە بەر دەست و پێی کەسیش دەگرن، هەبوون. ئەو گوڵانە بەیانییەك لە بەیانییان سەریان لە ناو گژوگیادا هەڵهێناوە و سەر لە ئێوارەش سیس هەڵگەڕاون. بەڵام گوڵەکەی شازادە چکۆل، ڕۆژێك لە ڕۆژان لە تۆوێکەوە چەکەرەی کرد، کە کەس نەیدەزانی لە کوێوە هاتبوو و شازادە چکۆلیش بە وردی لەو چەکەرەیە ورد بووبووەوە کە مینا هیچ چەکەرەیەکی تر نەبوو. دوور نەبوو ئەمەشیان جۆرێکی تر لە باوبابەکان بووبێت، بەڵام بنچکەکە خێرا لە هەڵچوون وەستا و وەکو گوڵێك خۆی نواند. شازادە چکۆل کە ئەوسا لە لای ئەو گوڵەوە ڕاوەستابوو و پشکوتنی ئـەو چـەکـەرە گـەورەیـەی دەبینی، بە دڵیدا هاتبوو کە دەبێت شتێکی جوان و نـــاوازەی لـێ بـڕوێت. گوڵەکەش لە نێو خەوگە سەوزەکـەیـدا خـەریـکـی خـۆڕازانــدنــەوە و خـۆ نـوانـدن بـوو. ڕەنگەکانی خـــۆی بـــە وەسواسەوە

هەڵبژارد، بە هێمنی و لە سەرخۆ جلوبەرگی پۆشی و یەك لە دوای یەك پەڕە گوڵەکانی خۆی ڕێکخست. نەیدەویست مینا گوڵاڵە سوورەیەکی چرچ و لۆچ پەڕەکانی بکرێنەوە. هەر لە دەستپێکدا ویستی لەوپەڕی جوانی و شەنگیدا خۆی بنوێنێت. بەڵێ، لە ڕاستیشدا نازدارێکی تەواو بە نازونووز بوو! ڕۆژان تێپەڕین و ئەویش هەر خەریکی خۆڕازاندنەوە پڕ لە ڕاز و نهێنییەکەی خۆی بوو. تا لە ئاکامدا بەربەیانێك، ڕێك لەگەڵ کازیوەدا، خۆی کردەوە.

سەرەڕای ئەوەی زۆر بە خۆخەملاندنەوە خەریك بووبوو، بەدەم باوێشکەوە گوتی:

– وەیش، هێشتا خەو بەری نەداوم! ببوورە کە هێشتا قژم بژ و ژاکاوە...

شازادە چکۆل خۆی پێ ڕانەگیرا

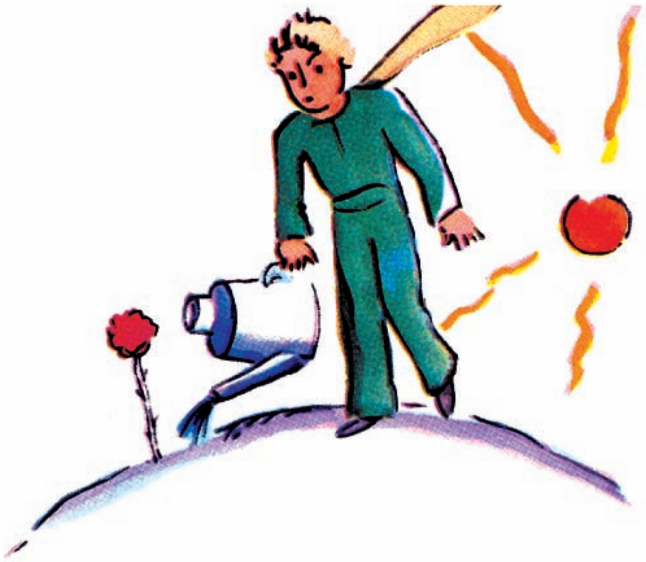

ستایشی نەکات:

– وای کە چەند جوانیت!

گوڵ بە نەرمییەوە گوتی:

– تو خوا وا نییە! من لەو کاتەدا چاوم بە ژین هەڵهێنا کە خۆر خەریك بوو...

شازادە چکۆل هەر زوو بۆی دەرکەوت کە ئەمەیان گوڵێکی هێندە شەرمن نییە، بەڵام بە ڕاستی شاگەشکەهێنەر بوو!

– وا بزانم کاتی بەرچاییيە. خۆ لە بیری ناکەیت کە...

شازادە چکۆل، تەواو سەری سوورما و، بە پەلە چوو ئاوپرژێنێکی پڕ لە ئاوی ساردی بۆ هێنا.

بەو شێوەیە، هەر لە سەرەتاوە، بە لەخۆڕازیبوونە پەنهانەکەی، شازادە چکۆلی دڵگران کردبوو. ڕۆژێکیان کە خەریك بوو لە مەڕ چوار دڕکەکەیەوە قسەی دەکرد لە ناکاو گوتی:

– دەبا پڵنگەکان بە چنگە تیژەکانیانەوە بێنە سەرم!

شازادە چکۆل لە ئاست ئەو قسەیەیدا گوتی:

– ئەستێرەکەی من پڵنگی تێدا نییە. بێجگە لەوەش پڵنگ گیا ناخۆن.

گوڵ بە نەرمییەکەوە گوتی:

– جا خۆ من گیا نیم.

– ببووره کە...

– مـن لـە پـڵـنگ نـا، بـەڵام لـە هـەڵـکـردنـی بـا دەتـرسێم. دەتـوانـی شووشەبەندێکم بۆ بکەیت؟

شازادە چکۆل بیری کردەوە:″ ترس لە هەڵکردنی با... ئەمە بۆ گوڵێك هیچ مەترسییەکی نییە.″ ″ چەندە بە پێچ و پەنایە ئەم گوڵە!″

– دەبێت ئێواران بمخەیتە ژێر شووشەبەندێکەوە. ئێرە زۆر ساردە. هیچ شتێکی تێدا ڕێك نەخراوە. لە شوێنەکەی جارانمدا...

لێرەدا قسەکەی بە خۆی بڕی. ئاخر ئەو کە هاتبوو تۆوێك بوو و هیچی تر نا. مەحاڵ بوو دنیایەکی دیکەی ناسیبێت. شەرمەزار لەوەی لەسەر درۆیەکی ئاوا منالانە پێوە بووبوو، دوو سێ جار کۆکی، تا شازادە چکۆل هەست بەوە بکات کە چ ناهەقییەکی بەرانبەر کراوە و لە شەرمەزاریدا ئەوە

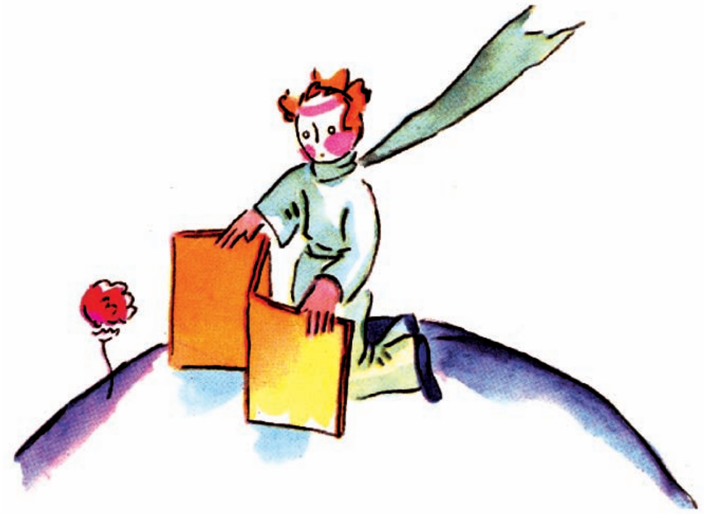

بکات کە ئەو داوای کرد:

– باشە، کوا شووشەبەندەکە؟

– بە تەما بووم بڕۆم بیهێنم، بەڵام تۆ قسەت بە سەردا هێنا!

ئەوسا چەند جارێکی تریش کۆکی، تا شازادە هەست بە کەمتەرخەمیی خۆی بکات.

بەم چەشنە بوو کە شازادە چکۆل سەرەڕای ئەو دڵپاکییەی لە ئەڤینییەوە بۆ ئەو گوڵە هەڵدەقولا لێی کەوتە گومانەوە. قسە بێ سەروبەرەکانی ئەوی بە جیددی وەرگرتبوو و گەلێك هەستی بە بەدبەختیی خۆی کرد.

ڕۆژێکیان بە بڕوایەکی تەواوەوە پێی گوتم: ″ دەبوو گوێم لە قسەکانی نەگرتبا. مرۆڤ هەرگیز نابێت گوێ لە قسەی گوڵان بگرێت. دەبێت سەیریان بکەیت و بۆنیان پێوە بکەیت. گوڵەکەم سەرانسەری ئەستێرەکەمی پڕ کردبوو لە بۆن و بەرامەی خۆی، بەڵام من بە هیچ جۆرێك نەمتوانی چێژی لێ وەربگرم. چیرۆکی چڕنووکی پڵنگەکان، کە گەلێك بێ تاقەتی کردبووم، دەبوو بە پێچەوانەوە دڵی نەرم کردبام ...

ڕۆژێکی تریش، هەر بە هەمان بڕوا و متمانەوە، پێی گوتم:″ ئەوسا لە هیچ نەگەیشتم. من دەبوو لە ڕووی هەڵسوکەوتییەوە هەڵمسەنگاندبا نەك لە ڕووی قسەکانیەوە. ئەو منی سەرڕێژی بۆن و بەرامەی خۆی کرد بوو و دەوروبەری ڕووناك کردبوومەوە. دەبوو سەری خۆم هەڵنەگرتبایە و بە جێم نەهێشتبا. دەبوو هەستم بەو سۆز و نەرمونیانییەی کردبا کە لە پشت فێڵە بێ گوناهەکانیەوە حەشار درابوون. گوڵان پڕن لەم چەشنە هاودژییانە. بەڵام چی بکەم، من لەوە کاڵفامتر بووم کە بزانم چۆن ئەوم خۆش بووێت.″

٩

پێموایە شازادە چکۆل، بۆ دەربازبوون لە ئەستێرەکەی، کەڵکی لە پۆلە باڵندەیەکی کۆچەر وەرگرت. سەر لە بەیانی بەر لە گەشتکردنەکەی، هەموو شتێکی سەر ئەستێرەکەی ڕێکوپێك کرد و پاك و خاوێنی کردەوە. بە جوانی دووکەڵی ئەو گڕکانانەی سڕییەوە، کە هێشتا گڕیان لێ بەرز دەبووەوە: دوو گڕکانی کارای هەبوو. بۆ ئامادەکردنی بەرچایی زۆر لە بار بوون و کەڵکی لێ وەردەگرتن. گڕکانێکی خامۆشیشی هەبوو. بەڵام، خۆی گوتەنی: ″ خۆ مرۆڤ بەری دەستی خۆی نەخوێندۆتەوە!″ بۆیە ئەویشی خاوێن کردەوە. ئەگەر گڕکان پاك و خاوێن بن چاکتر دادەگیرسێن و لە ناکاو کڵپە ناکەن. گڕی گڕکانیش مینا گڕی کوانوو لە ناکاو هەڵدەچێت. هەڵبەت ئێمە لە سەر زەوی، لەوە بچووکترین گڕکانەکانمان پاك و خاوێن بکەینەوە و دووکەڵیان بسڕینەوە. هەر بۆیەش هەندێك جار ناخۆشی و بەڵامان بەسەردا دەهێنن.

شازادە چکۆل بە دڵێکی پڕەوە، دوا نەمامە باوبابەکانیشی هەڵکێشا. پێیوابوو کە هەرگیز ناگەڕێتەوە، هەر بۆیە کارە ئاساییەکانی ئەو بەیانییەی پڕ بە دڵ و بە شێوەیەکی تایبەت بە ئەنجام گەیاند. کە بۆ دوایین جار گوڵەکەی ئاو دا و خەریك بوو شووشەبەندەکەی بە سەر دا بدات، هێندەی نەمابوو لە پرمەی گریان بدا.

بە گوڵەکەی گوت: ″ ئیتر خوات لەگەڵ و ماڵئاوا.″

گوڵ وەڵامی نەدایەوە.

دیسان گوتی: ″ ماڵئاوا!″

گوڵ کۆکەیەکی کرد. بەڵام لە بەر ئەوە نەبوو کە سەرمای بوو. لە دواییندا گوتی:" من کاڵفام بووم و نابەجێ ڕەفتارم لەگەڵدا کردیت. داوای لێبووردنت لێ دەکەم. هەوڵ بدە بەختەوەر بیت."

شازادە پێی سەیر بوو وەك هەمیشە نەکەوتە بەر پلار و لاتاوی گوڵەکە. حەپەسا و لە ئاست گوڵەکەدا وەستا و شووشەبەندەکەشی هەر بە دەستەوە بوو و سەری لەم دڵنەوایی و ئاسوودەیییەی نێوانیان دەرنەدەچوو.

گوڵ پێیگوت:" خۆشم دەوێیت. خەتای خۆمە، ئەگەر هەستت بە خۆشەویستیم نەکردبێت. قەیناکا، گرنگ نییە. بەڵام تۆش وەك من کاڵفام بوویت. هەوڵ بدە بەختەوەر بیت... ئەو شووشەبەندەش وەلانێ. چیتر پێویستیم پێی نییە.

– ئاخر "با" ...

– هێندە سەرمام نەبووە... شنەی شەوبا چاکم دەکاتەوە. بە ناخێری، گوڵم.

– ئەی گیانلەبەرەکان...

– ئەگەر بمەوێت ببمە ئاشنای پەپوولەکان، ناچارم لەگەڵ چەند کرمێکیشدا هەڵبکەم. پەپوولەکان زۆر جوانن. بێجگە لەوان کێ دێتە سەردانم؟ تۆ دوور دەڕۆیت. هیچ ترسێکیشم لە گیانلەبەرە دڕندەکان نییە: منیش خاوەنی چنگ و چڕنووکی خۆمم.

ئەوسا بە خۆشباوەڕییەوە چوار دڕکەکەی خۆی نیشان دا و گوتی:

– دڵ لە دڵ مەدە و بەو شێوەیە خۆت خافڵ مەکە. ئێستا کە بڕیارت داوە بڕۆیت، بڕۆ!

گوڵێکی هێندە خۆبەزلزان بوو، نەیدەویست شازادە چکۆل فرمێسکەکانی ببینێت.

١٠

له نزیك ئەستێرۆکەکانی ٣٢٥ و ٣٢٦ و ٣٢٧ و ٣٢٨ و ٣٢٩ و ٣٣٠ دا ژیابوو. له بەر ئەوەش بوو کە هەم بۆ خۆخافڵاندن و هەم بۆ فێر بوون سەردانی ئەو ئەستیرۆکانەی کردبوو. له ئەستێرەی یەکەمیاندا پاشایەك دەژیا. بە کەوایەکی مەخمەڵی ئەرخەوانییەوە لە سەر تەختێکی سادە بەڵام شکۆدار، دانیشتبوو و هەر کە چاوی بە شازادە چکۆل کەوت هاواری کرد:

– ئەها، ئەمەش رەعیەت!

شازاده چکۆل بیری کردەوە:" جا کە هەرگیز لەوەبەر نەیبینیوم چۆن دەزانێت من کێم!"

ئاخر ئەو نەیدەزانی دنیای پاشاکان گەلێك سادەیە و هەموو کەسێك بە رەعیەتی خۆیان دەزانن.

پاشا کە بینی سەرەنجام بۆتە پاشای کەسێك و لە خۆشییان نەیدەزانی چی بکات گوتی:

– وەرە پێشەوە، تا باشتر بتبینم!

شازادەچکۆل چاوێکی بە دەوروبەریدا گێڕا تا شوێنێك بۆ دانیشتن بدۆزێتەوە، بەڵام کەوا نەخشین و کەشوفشەکەی پاشا هەموو ئەستێرەکەی داپۆشیبوو. بە ناچاری هەر بە پێوە وەستا و چونکە زۆر ماندوو بوو کەوتە باوێشکدان.

پاشا گوتی:" باوێشکدان لە حزووری پاشادا دژ بە ڕێورەسمی دەرباری شاهانەیە. چیتر بۆت نییە ئەم کارە بکەیت."

شازادە چکۆل بە شەرمەوە گوتی:

– ناتوانم بەری ئەم کارەم بگرم، چونکە لە ڕێگایەکی دوورەوە هاتووم و دەمێکە نەخەوتووم...

پاشا گوتی: ″ باشە، باشە، کەواتە ئەمر دەکەم باوێشك بدەیت.

چەندین ساڵە هیچ کەسێکم نەبینیوە باوێشك بدات و ئەمەش بۆ من شتێکی سەیرە. دەی بزانم! جارێکی دی باوێشك بدە! ئەمە فەرمانە و سەرپێچی لێ ناکرێت!″

ڕوومەتەکانی شازادە چکۆل سوور هەڵگەڕان و دەمی کەوتە تەتەڵە و گوتی:

– ئاخر ترسام... ئیتر ناتوانم.

پاشا گوتی:″ ئەها! کەواتە من فەرمانت پێ دەدەم هەندێك جار باوێشك بدەیت و هەندێك جاریش...

بە پەلە و تێکەڵ و پێکەڵ دەدوا. وێدەچوو تووڕە بووبێت.

پاشا بە توندی پابەندی ئەوە بوو کە ڕێز لە توانا و دەسەڵاتی بگیرێت. سەرپێچی و نافەرمانی هیچ کەسێکیشی پێ قەبووڵ نەدەکرا. پاشایەکی موتڵەق بوو. بەڵام چونکە هاوکاتیش مرۆڤێکی باش بوو، فەرمانەکانیشی نابەجێ نەبوون و گوتی:

– سەیرکە، ئەگەر من فەرمان بە یەکێك لە سەرکردەکانم بدەم ببێت بە مەلێکی ڕاوکەری دەریا و کەنارەکان و ئەویش ملکەچی فەرمانەکەم نەبێت، ئەوە خەتای ئەوە، یان خەتای خۆمە؟!

شازادە چکۆل بە شەرمەوە پرسی:

– بۆم هەیە دانیشم؟

پاشا بە شان و شکۆیەکی تەواوەوە چمکێکی کەواکەی هەڵکێشا و گوتی:

– ئەمر دەکەم دانیشیت.

بەڵام شازادە چکۆل سەری لێ شێوابوو. ئەستێرەکەی پاشا زۆر بچووک بوو. ئاخر ئەو کابرایە پاشایەتی بە سەر چیدا دەکرد؟

شازادە چکۆل گوتی:

– قوربان بمبەخشە کە دەپرسم...

پاشا بە پەلە گوتی:

– ئەمر دەکەم پرسیارم لێ بکەیت.

– قوربان... ئێوە پاشایەتی بە سەر چیدا دەکەن؟

پاشا بە هێمنی و لەسەرخۆ گوتی:

– بە سەر هەموو شتێکدا.

– هەموو شتێك؟

پاشا بە لێبڕاوییەوە ئاماژەی بۆ ئەستێرەکەی خۆی و ئەستێرە بچووك و گەورەکانی دەوروبەر کرد.

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– یانی بە سەر هەموو ئەمانەدا؟

پاشا وەڵامی دایەوە:

– بەڵێ بە سەر هەموو ئەمانەدا.

کەواتە ئەو پاشای تاکە ئەستێرەیەك نەبوو، بەڵکو پاشای سەرانسەری دنیا بوو.

– ئەستێرەکانیش بۆ جەنابتان دەست لە سەر سنگ وەستاون؟

پاشا گوتی:

– بێگومان. هەموویان گوێ لە مستی منن. من لە هیچ نافەرمانییەك نابوورم.

چەشنە دەسەڵاتێکی ئاوا، بە تەواوی شازادەچکۆلی شاگەشکە و سەراسیمە کرد. ئەگەر شازادەش دەستەڵاتێکی ئاوای هەبا، ئەوا بێ ئەوەی تەنانەت پێویست بکات کورسییەکەشی بجوولێنێت، دەیتوانی ڕۆژێ نەك تەنیا چل و سێ جار، بگرە حەفتا و دوو جار و تەنانەت سەد جار و دوو سەد جاریش خۆرئاوا بوونی ببینیایە! جا چونکە هەستی بە خەمینی کرد سەبارەت بە ئەستێرە بەجێهێڵراوەکەی خۆی، پێی لە جەرگی خۆی نا کە داوایەك لە پاشا بکات:

حەز دەکەم خۆرئاوا بوونێك ببینم... لوتفێ بکەن و فەرمان بدەن خۆر ئاوا بێت.

– ئەگەر فەرمان بدەم سەرکردەیەکم وەکو پەپوولە لەم گوڵ بۆ ئەو گوڵ بفڕێت، یان چیرۆکێکی پڕ لە سۆز و خەم بنووسێت، یان ببێتە مەلێکی ڕاوکەری دەریا و کەنارەکانی ئەویش نەتوانێت گوێڕایەڵی ئەو فەرمانانە بێت، کاممان خەتابارین؟ من یان ئەو؟

شازادە چکۆل بێ سێ و دوو گوتی:

– تۆ!

پاشا بەردەوام بوو:

– ڕێك وایە! دەبێت لە هەر کەسێك ئەو داوایە بکرێت کە بتوانێت پێی هەڵسێت. دەسەڵات بەر لە هەموو شتێك دەبێت لە سەر ئەقڵ بەند بێت.

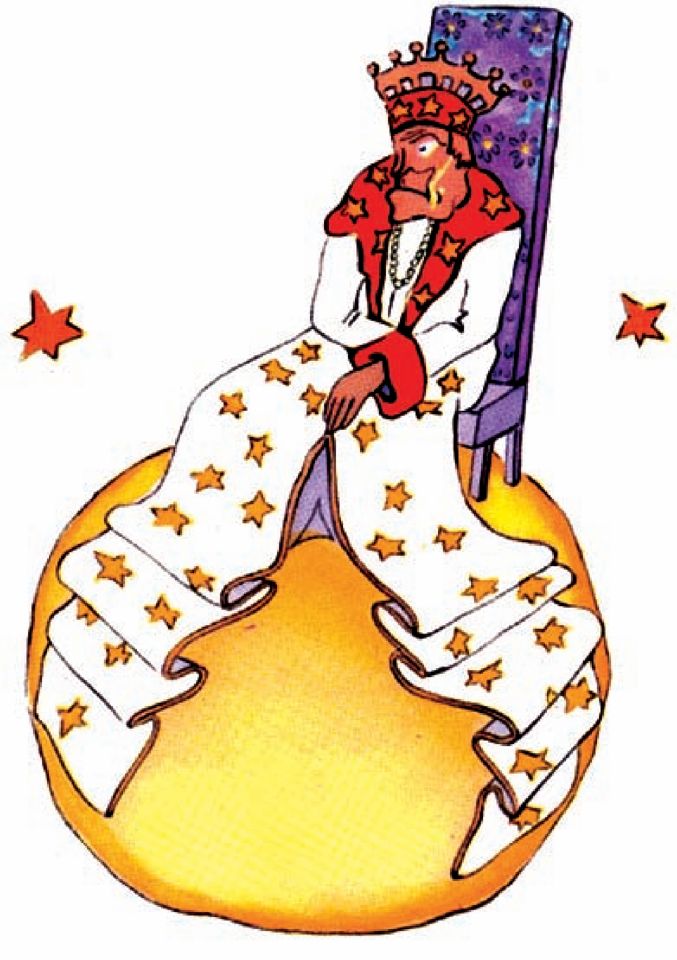

ئەگەر تۆ فەرمان بە گەلەکەت بدەیت خۆیان بخەنە دەریاوە، ڕادەپەڕن و شۆڕش دەکەن. من بۆم هەیە خوازیاری بەجێهێنانی فەرمانەکانم بە، چونکە فەرمانەکانم گەلێك ئاقڵانەن.

شازادە چکۆل کە هەر کاتێ شتێکی پرسیبا تا وەڵامەکەی وەرنەگرتبا وازی نەدەهێنا گوتی:

– ئەی داخوازەکەی من لە مەڕ خۆرئاوابوون؟

– تۆش بە خۆرئاوابوونەکەت دەگەیت. ئەویش جێبەجێ دەکەم. بەڵام من کە دەزانم دەستەڵات چۆن بەڕێوە دەبرێت، بیر لەوە دەکەمەوە چاوەڕوان بم، تا هەلومەرجی خۆرئاوابوون دێتە دی.

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– کەی ئەو هەلومەرجە دێتە دی؟

پاشا سەیری ڕۆژ ژمێرێکی قەبەی کرد و وەڵامی دایەوە:

– بەڵێ! بەڵێ! ئەو هەلومەرجە نزیکی... نزیکی سەعات حەوت و چل دەقیقەی ئێوارە دەبێت... ئەوسا خۆت دەبینیت فەرمانەکەم چۆن بە جێ دەهێنرێت.

شازادە چکۆل باوێشکی دا. خەمبار بوو بەوەی کە دەبوو ئەوەندە چاوەڕوانی خۆرئاوابوونەکەی بێت. لە لایەکی تریشەوە هەستی کرد بێ تاقەت بووە. بە پاشای گوت:

– ئیتر هیچ کارێکم لێرە نەماوە. ئێرەش بە جێ دەهێڵم و دەڕۆم!

پاشا کە شانازی بەوەوە دەکرد ڕەعیەتێکی هەیە، گوتی:

– نا، مەڕۆ! دەتکەم بە وەزیری خۆم!

– وەزیری چی؟

– وەزیری... وەزیری داد!

– ئاخر ئێرە هیچ کەسی تێدا نییە دادگایی بکرێت.

پاشا گوتی:

– تۆ چووزانی؟ خۆ من هێشتا بە هەموو لایەکی وڵاتەکەمدا نەگەڕاوم. من پیر بووم، شوێنی بە کارهێنانی گالیسکەم نییە و ڕۆیشتنیش زۆر ماندووم دەکات.

شازادە چکۆل کە داچەمابووەوە تا جارێکی دیکەش چاوێك بە دەوروبەری ئەستێرەکەدا بگێڕێت گوتی:

– تێدەگەم. چاك لەم دەوروبەرەم ڕوانیوە و، لەو ژێرەش کەسی لێ نییە.

پاشا وەڵامی دایەوە:

– باشە، کەواتە دەتوانیت خۆت دادگایی بکەیت. ئەمیان لە گشتیان سەختترە. خۆ دادگاییکردن لە دادگاییکردنی خەڵك سەختترە. ئەگەر توانیت لە مەڕ خۆتەوە داوەری بکەیت ئەوا بە ڕاستی زانایەکی گەورەیت.

شازادە چکۆل گوتی:

– من لە هەر کوێیەك بم دەتوانم خۆم دادگایی بکەم، بۆ ئەوەش پێویست بەوە ناکات لێرە بمێنمەوە.

پاشا گوتی:

– بەڵێ! بەڵێ! دڵنیام جرجێکی پیر لە سووچێکی ئەستێرەکەمدا دەژی. شەوانە گوێم لە دەنگی دەبێت. دەتوانیت ئەو جرجە پیرە دادگایی بکەیت و جارناجارێکیش دەتوانیت حوکمی لە ناوبردنی بدەیت. بەم چەشنە،

ژیانی ئەو پەیوەندی بە دادپەروەریی تۆوە دەبێت. دەکرێت هەموو جارێکیش لێی ببووریت تا لە کیسمان نەچێت ئاخر هەر ئەو جرجەمان هەیە.

شازادە چکۆل وەڵامی دایەوە:

– من حەزم لەوە نییە حوکمی لەناوبردنی هیچ کەسێك بدەم.

هەر بۆیەش ئیتر دەبێت بڕۆم.

پاشا گوتی:

– نا! مەڕۆ!

بەڵام شازادە چکۆل کە خۆی بۆ گەشتەکەی ئامادە کردبوو، حەزی نەکرد دڵی پاشا بشکێنێت، گوتی:

– ئەگەر جەنابی خاوەن شکۆتان حەز دەکەن هەموو فەرمانەکانتان جێبەجێ بکرێن، دەتوانن فەرمانێکی ژیرانە بە سەر مندا بکەن. بۆ نموونە دەتوانن فەرمان بدەن لە ماوەی یەك دەقیقەدا ئێرە بە جێ بهێڵم. وا بزانم هەلومەرجی ڕۆیشتنیش لە بارە...

کە شازادە چکۆل هیچ وەڵامێکی لە پاشا وەرنەگرتەوە، نەختێك کەوتە گومانەوە و پاشان ئاهێکی هەڵکێشا و وە ڕێ کەوت. ئەوسا پاشا بە پەلە هاواری کرد:

– دەتکەم بە سەفیری خۆم!

پاشا زۆر شکۆمەند دیار بوو.

شازادە چکۆل هەروا کە خەریك بوو دەڕۆیشت بیری کردەوە: بە ڕاستی گەورەکان سەیر و سەمەرەن!

١١

لە ئەستێرەی دووەمدا مرۆڤێکی خۆپەسند دەژیا.

خۆپەسند، هەر کە لە دوورەوە چاوی بە شازادە چکۆل کەوت،هاواری کرد:

– گیان! گیان! ئەوە ستایشکەرێك بەرەو ئێرە دێت!

ئاخر خۆپەسندەکان هەموو کەسێك بە ستایشکەر دەبینن.

شازادە چکۆل گوتی:

– سڵاو! کڵاوێکی چەند سەیرتان لە سەر ناوە!

خۆپەسند گوتی:

– بەم کڵاوە سڵاو دەکەم. مەبەستم ئەو کاتانەیە کە ستایش دەکرێم. هەر چەند بە داخەوە هیچ کەس بەم ناوەدا تێناپەڕێت.

شازادە چکۆل کە هیچ لە قسەکانی تێنەگەیشت، گوتی:

– ئوهۆ!

خۆپەسند پێی گوت:

– چەپڵە لێ بدە.

شازادە چکۆل چەپڵەی لێدا و خۆپەسندیش بە ئەدەبەوە خۆی چەماندەوە و کڵاوەکەی بەرز کردەوە.

شازادە چکۆل لە بەر خۆیەوە بیری کردەوە:" بینینی ئەمیان لە بینینی پاشا خۆشتر بوو."

دیسان کەوتە چەپڵە لێدان و خۆپەسندیش سەرلەنوێ خۆی چەماندەوە و کڵاوەکەی بەرز کردەوە.

شازادە چکۆل، دوای پێنچ دەقیقە چەپڵە لێدان، لەم یارییە یەکلایەنییە ماندوو بوو، لێی پرسی:

– دەبێت چی بکەم بۆ ئەوەی کڵاوەکەت بەر بێتەوە؟

خۆپەسند قسەی شازادەی نەبیست. خۆپەسندان بێجگە لە ستایش هیچ شتێکی تر نابیسن.

لە شازادە چکۆلی پرسی:

– ئەرێ بە ڕاست، تۆ بە چاوی ستایشەوە سەیرم دەکەیت؟

– ستایش چییە؟

– یانی دانان بەوەدا کە من قۆزترین، پۆشتە و پەرداخترین، دەوڵەمەندترین و ئاقڵترین پیاوی سەر ئەم ئەستێرەیەم.

– خۆ بێجگە لە تۆ کەسی تر لەم ئەستێرەیەدا نییە.

– قەیناکا تکایە ستایشم بکە!

شازادە چکۆل نەختێ شانی هەڵتەکاند و گوتی:

– باشە، ئەوە ستایشم کردیت. ئاخر ئەمە چ خۆشییەکی بۆ تۆ هەیە؟

پاشان شازادە چکۆل ملی ڕێگای گرتە بەر و هەروا کە خەریك بوو دەڕۆیشت بیری کردەوە: ″بەڕاستی گەورەکان سەیر و سەمەرەن!″

١٢

لە ئەستێرەیەکی تردا مەینۆشێك دەژیا. ئەم دیدارەیان کورتخایەن بوو، بەڵام شازادە چکۆلی خستە خەمێکی قووڵەوە.

مەینۆشەکە بێدەنگ لە پشت ڕیزێك شووشەی پڕ و ڕیزێکی بەتاڵەوە دانیشتبوو. شازادە چکۆل ڕووی تێ کرد و لێی پرسی:

– ئەوە خەریکی چیت؟

مەینۆش بە خەمبارییەوە گوتی:

– خەریکی مەی خواردنەوەم .

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– بۆ چی مەی دەخۆیتەوە؟

مەینۆش وەڵامی دایەوە:

– تا بتوانم فەرامۆش بکەم.

شازادە چکۆل بە بەزەییەو لێی پرسی:

– چی فەرامۆش بکەیت؟

مەینۆش سەری داخست و گوتی:

– شەرمەزاریم.

شازادە چکۆل، کە حەزی دەکرد یارمەتییەکی بدات، لێی پرسی:

– شەرمەزاری لە چی؟

مەینۆش وەڵامی دایەوە:

– شەرمەزاربوون لەوەی کە مەی دەخۆمەوە.

ئەمەی گوت و دیسان بێدەنگ بووەوە.

شازادە چکۆل بە حەپەساوییەوە ملی ڕێگای گرتە بەر و هەروا کە خەریك بوو دەڕۆیشت بیری کردەوە:" بە ڕاستی و بێ هیچ چەندوچۆنێك گەورەکان سەیر و سەمەرەن!"

١٣

ئەستێرەی چوارەم، ئەستێرەی بازرگانێك بوو. ئەم کابرایە هێندە سەرقاڵ بوو کە تەنانەت بە هاتنی شازادە چکۆلیش سەری هەڵنەبڕی.

شازادە چکۆل گوتی:

– سڵاو! جگەرەکەت کوژاوەتەوە.

– سێ و دوو دەکاتە پێنج. پێنج و حەوت دوانزدە. دوانزدە و سێ پانزدە. سڵاو. پانزدە و حەوت بیستودوو. بیستودوو و شەش دەکاتە بیستوهەشت. کاتی داگیرساندنەوەی جگەرەکەمم نییە. بیست و شەش و پێنج، سی و یەك. ئوف! سەرجەمی دەکاتە پێنج سەد ، یەك ملیۆن و شەش سەد و بیست و دوو هەزار و حەوت سەد و سی و یەك.

– پێنج سەد ملیۆن چی؟

– ها! هێشتا لێرەیت؟ پێنج سەد و یەك ملێون هین... چووزانم، لە بیرم چووەوە، سەرم قاڵە! من مرۆڤێکی جیددیم و کارم بە قسەی حەللەق و مەللەق نییە!... دوو و پێنج دەکاتە حەوت... شازادە چکۆل کە قەت وازی نەدەهێنا تا وەڵامی پرسیارێکی نەدرایەتەوە، لێی پرسییەوە:

– پێنج سەد و یەك ملیۆن چی؟

بازرگان سەری بەرز کردەوە:

– پەنجا و چوار ساڵ لە سەر ئەم ئەستێرەیە ژیاوم، لە سێ جار زیاتر تووشی گرفتی وا نەبووم بووبێتە هۆی هەڵەکردن لە کارەکەمدا. یەکەم جار بیست و دوو ساڵ بەر لەئێستا: لە پڕێکدا قالۆنچەیەك لە ئاسمان

بەربووەوە. ئەم ناوەی هەژاند و بوو بە هۆی ئەوەی لە کۆکردنەوەیەکدا چوار جار هەڵە بکەم. جاری دووەمیان یازدە ساڵ بەر لە ئێستا بوو کە باداریيەکەم لێی پیس کردم. من وەك پێویست وەرزش ناکەم و کاتی پیاسەکردنیشم نییە. من مرۆڤێکی جیددیم! جاری سێیەمیش ئێستایە... لە لایەن تۆوە! لە کوێ بووم! گەیشتمە کوێ! بەڵێ! پێنج سەد و یەك ملیۆن و...

– ئاخر پێنج سەد و یەك ملیۆن چی؟

بازرگان بۆی دەرکەوت، کە لە کۆڵی نابێتەوە. گوتی:

– ملیۆنان لەو شتە بچووکانەی جاروبار لە ئاسماندا دەبینرێن.

– مێش؟

– نە بابە مێشی چی؟ ئەو شتە بچووکانەی دەبریسکێنەوە.

– مێشهەنگوین؟

– کوڕە مێشهەنگوینی چی! ئەو شتە بچووکە زێڕینانەی کە مرۆڤە تەمەڵەکان تووشی خەیالات دەکەن. بەڵام من خۆم مرۆڤێکی جیددیم و هەرگیز کاتی خۆم بەم خەیاڵانەوە بە فیڕۆ نادەم.

– ئەها! ئەستێرە؟

– خۆیەتی: ئەستێرە!

– باشە تۆ پێنج سەد ملیۆن ئەستێرەت بۆ چییە، چییان لێ دەکەیت؟

– پێنج سەد و یەك ملیۆن و شەش سەد و بیست و دوو هەزار و حەوت سەد و سی و یەك. من مرۆڤێکی زۆر جیددی و وردکارم.

– دەی باشە، چی لەو ئەستێرانە دەکەیت؟

– چییان لێ دەکەم؟

– بەڵێ، چییان لێ دەکەیت؟

– هیچیان لێ ناکەم، دەبم بە خاوەنیان.

– خاوەنی ئەستێرەکان؟

– بەڵێ. خاوەنی ئەستێرەکان.

– بەڵام من هەر ئێستا پاشایەکم بینی کە...

– پاشاکان نابن بە خاوەنی شتەکان. ئەوان پاشایەتی بە سەر شتەکاندا دەکەن و ئەمەش شتێکی دیکەیە.

– دەی باشە، چ کەڵکێکی هەیە ببیت بە خاوەنیان، چییان لێ دەکەیت؟

– دەوڵەمەند دەبم.

– جا دەوڵەمەندبوون چ خۆشییەکی بۆ تۆ هەیە؟

ئەگەر کەسێك ئەستێرەی دیکەی دۆزییەوە، دەتوانم لێی بکڕم.

شازادە چکۆل بیری کردەوە:″ لۆژیکی ئەمەش نەختێك لە لۆژیکی کابرای مەینۆش دەچێت.″

هەر چۆنێك بێت چەند پرسیارێکی دیکەیشی لێ کرد:

– مرۆڤ چۆن دەبێت بە خاوەنی ئەستێرەکان؟

کابرای بازرگان بێ سێ و دوو و بە گرژییەوە پرسی:

– ئەم ئەستێرانە هی کێن؟

– چووزانم؟ هی هیچ کەس.

– کەواتە هی منن، چونکە من یەکەمین کەس بووم کە بیرم لێیان کردەوە.

– هەر ئەوەندە؟

– ئەی چی! ئەگەر تۆ گەوهەرێك بدۆزیتەوە کە هی هیچ کەس نەبێت، دەبێتە هی خۆت. ئەگەر دوورگەیەك بدۆزیتەوە کە هی هیچ کەس نەبێت دەبێتە دوورگەی خۆت. ئەگەر بەر لە کەسێکی تر بیرێك بە مێشکتدا بێت، بە ناوی خۆتەوە تۆماری دەکەیت و دەبیتە خاوەنی. هەر بۆیەش بوومەتە خاوەنی ئەستێرەکان، چونکە هیچ کەس بەر لە من بیری لەوە نەکردۆتەوە ببێتە خاوەنیان.

شازادە چکۆل گوتی:

– قسەکانت هەمووی ڕاستن، بەڵام ئاخر چییان لێ دەکەیت؟

کابرای بازرگان گوتی:

– بەڕێوەیان دەبەم، دەیانژمێرم و دەیانژمێرمەوە. هەڵبەتە ئەمە کارێکی سەختە، بەڵام من کارەکەمم بە جیددی وەرگرتووە.

شازادە چکۆل هێشتا قسەکانی کابرای بۆ نەسەلمێندرا بوو و گوتی:

– ئەگەر من ملپێچێکی ئاوریشمیم هەبێت، دەتوانم لە ملمی بپێچم و لەگەڵ خۆمی ببەم. ئەگەر گوڵێکم هەبێت، دەتوانم بیچنم و بۆ هەر کوێ بمەوێت بیبەم. بەڵام خۆ تۆ ناتوانیت ئەستێرەکان دابگریت!

– نا. بەڵام دەتوانم بیانخەمە بانکەوە.

– یانی چی؟

– یانی ژمارەی ئەستێرەکانم لە سەر لەتە کاغەزێك دەنووسم و پاشان دەیانخەمە سندووقێکەوە و قفڵی دەدەم.

– هەر ئەمە؟

– ئەی چۆن. هەر ئەوەندەم بەسە!

شازادە چکۆل بیری کردەوە:" سەرنجڕاکێش و تەواو شاعیرانەیە، بەڵام مانایەکی ئەوتۆش نییە."

ئاخر شازادە چکۆل لە بارەی ئەوەوە کە چ شتێك بێ مانا و چ شتێك بە مانایە، بۆچوونێکی جیاواز لە تێگەیشتنی گەورەکانی هەبوو.

دیسان ڕووی تێ کرد و گوتی:

– من بەشی خۆمم هەیە، گوڵێکم هەیە کە هەموو ڕۆژێك ئاوی دەدەم. سێ گڕکانیشم هەن کە حەفتەی جارێك خاوێنیان دەکەمەوە. چونکە گڕکانە خامۆشەکەش خاوێن دەکەمەوە. مرۆڤ چووزانێ، لەوانەیە ئەویشیان ڕۆژێك گڕ بگرێت! ئەمە بۆ گڕکانەکان و بۆ گوڵەکەش بە کەڵکە و منیش خاوەنیانم. بەڵام تۆ هیچ کەڵکێکت بۆ ئەستێرەکان نییە.

کابرای بازرگان دەمی کردەوە، بەڵام هیچی نەدۆزییەوە وەڵامی بداتەوە، شازادە چکۆلیش ملی ڕێگای گرتە بەر و هەروا کە خەریك بوو دەڕۆیشت بیری کردەوە: بە ڕاستی گەورەکان هەر زۆر سەیر و سەمەرەن!

١٤

ئەستێرەی پێنجەم، ئەستێرەیەکی زۆر سەیر بوو. لە گشت ئەستێرەکانی تر بچووکتر بوو. سەرلەبەری تەنیا جێگای فانۆسێکی پێچکەدار و فانۆسوانێکی تێدا دەبووەوە. شازادە چکۆل سەری لەو نهێنییە دەرنەکرد، کە فانۆس و فانۆسوانێك لە سووچێکی ئاسماندا، لە ئەستێرەیەکدا کە نە ماڵێکی تێدایە و نە مرۆڤێك، چ حیکمەتێکی تێدایە. بەڵام بیری کردەوە:" وێدەچێت ئەم کابرایە تەختەیەکی نوقسان بێت. بەڵام هەر چۆنێك بێت، لە پاشا و کابرای خۆپەسند، لە مەینۆش و بازرگانەکە شێتتر نییە. هەر هیچ نەبێت کارەکەی ئەمیان مانایەکی هەیە. کە فانۆسەکەی دادەگیرسێنێت وەك ئەوەیە یارمەتی لە دایکبوونی ئەستێرەیەك، یان گوڵێك بدات و کاتێك خامۆشی دەکات، وەك ئەوەیە ئەستێرە یان گوڵەکە بخەوێنێت. ئەمە کارێکی جوانە و هەر شتێکیش جوان بێت، بێگومان پڕە لە مانا."

کە دابەزییە سەر ئەستێرەکە، بە ئەدەبەوە سڵاوی لە فانۆسوان کرد:

– ڕۆژ باش. بۆچی فانۆسەکەت دەکوژێنیتەوە؟

فانۆسوان وەڵامی دایەوە:" ئەمەیان دەستوورە."

– دەستووری چی ؟

– دەستووری کوژاندنەوەی فانۆسەکە. ئێوارەتان شاد!

سەرلەنوێ فانۆسەکەی پێکرد.

– ئەی بۆچی دیسان پێت کردەوە؟

فانۆسوان وەڵامی دایەوە:

– دەستوورە، دەستوور!

شازادە چکۆل گوتی:

– هیچ تێناگەم.

فانۆسوان گوتی:

– تێگەیشتنی ناوێت، دەستوور دەستوورە. ڕۆژ باش!

دیسان فانۆسەکەی کوژاندەوە.

پاشان بە دەستەسڕێکی سوور ئارەقەی نێوچەوانی سڕی و گوتی:

– ئەرکێکی قورسم لە سەر شانە. جاری جاران مانایەکی هەبوو. بەیانییان دەمکوژاندەوە و ئێوارانیش دامدەگیرساند. باقیی ڕۆژ دەحەسامەوە و باقیی شەویش لێی دەخەوتم...

– ئەی دواتر دەستوورەکە گۆڕا؟

فانۆسوان گوتی:

– دەستوورەکە نەگۆڕاوە، چەرمەسەری منیش هەر ئەمەیە. ساڵ دوای ساڵ خولانەوەی ئەم ئەستێرەیە خێراتر بووە و دەستوورەکەش هەر هەمان دەستووری جارانە.

– دەی، ئەوجا چییە؟

– ئێستا کە ئەم ئەستێرەیە دەقیقەی جارێك بە دەوری خۆیدا دەخولێتەوە، ئیتر من بۆ چرکەیەکیش دەرفەتی پشوودانم نییە. لە دەقیقەیەکدا جارێك دایدەگیرسێنم و جارێکی تر دەیکوژێنمەوە.

– زۆر سەیرە! یانی درێژایی شەو و ڕۆژ لە ئەستێرەکەتدا لە دەقیقەیەك

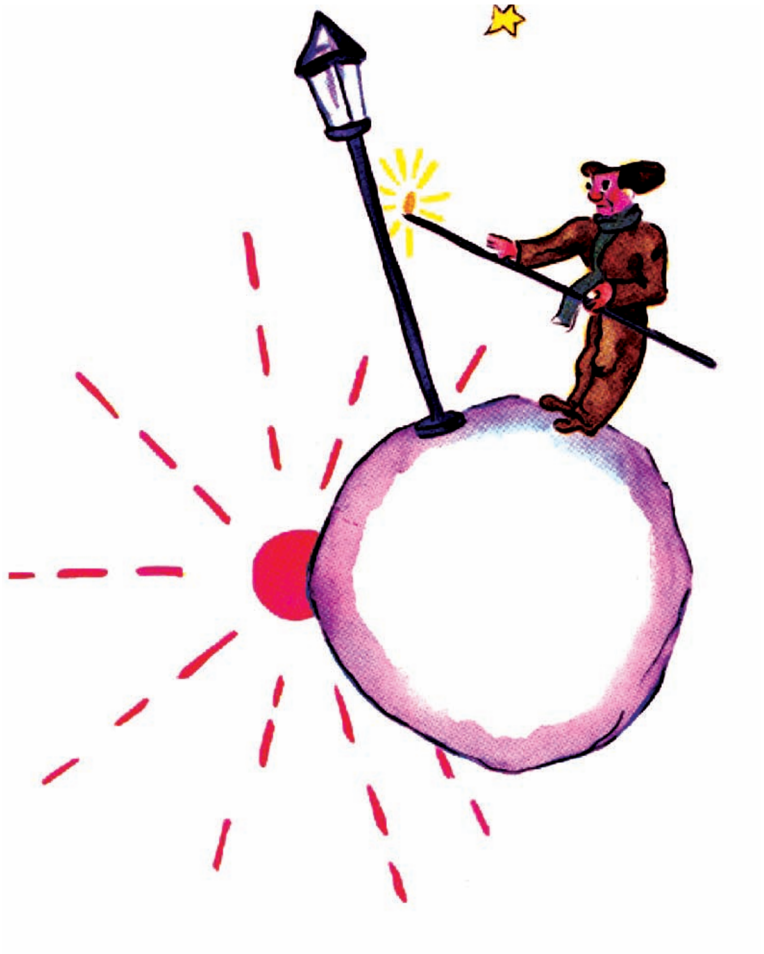

– ئیشەکەم زۆر ناخۆشە!

زیاتر نییە؟

فانۆسوان گوتی:

– هیچ سەیر نییە. ئێستا، من و تۆ، مانگێکی ڕێکە خەریکین پێکەوە دەدوێین.

– مانگێك؟

– بەڵێ. سی دەقیقە . سی ڕۆژ! ئێوارەت باش.

دیسان فانۆسەکەی پێکرد.

شازادە چکۆل سەیرێکی کرد، حەزی لە چارەی فانۆسوانەکە بوو، کە هێندە ڕێنمایی دەستوورەکانی دەکات. کەوتەوە بیری خۆرەتاو و زەردەپەڕ، کە جاری جاران لە ڕێی وەرچەرخاندنی کورسییەکەیەوە دەیتوانی بیانبینێ. ویستی یارمەتی هاوڕێکەی بدات:

– سەیرکە... من دەزانم چۆن هەر کاتێك ئارەزووت لێ بوو پشوو بدەیت...

فانۆسوان گوتی:

– لە خوام دەوێت.

بە واتایەکی دیکە مرۆڤ دەتوانیت هاوکات ڕێنمایی دەستووریش بکات و تەمبەڵییش بکات.

شازادە چکۆل درێژەی بە قسەکانی دا و گوتی:

– ئەستێرەکەی تۆ هێندە بچووکە کە بە سێ هەنگاو دەتوانی بە دەوریدا بخولێیتەوە. تۆ دەتوانیت بە هێواشی هەنگاو هەڵهێنیت و هەمیشەش لە بەر خۆرەتاو بیت. کەواتە هەر کاتێك ئارەزووی پشوودانت کرد، هەنگاوێك هەڵبێنەوە... بەم چەشنە هەرچەندت پێ خۆش بێت ڕۆژ درێژ دەبێتەوە.

فانۆسوان گوتی:

– ئەم پێشنیارە دەوای دەردم ناکات. تاقە شتێك کە لە هەموو شتێکم خۆشتر دەوێت نووستنە.

شازادە چکۆل گوتی:

– کەواتە بەختمان یار نەبوو.

فانۆسوان گوتی:

– بەڵێ. هەرواشە. بەیانییت باش!

ئەوسا فانۆسەکەی کوژاندەوە.

شازادە چکۆل کە لە سەر گەشتەکەی خۆی بەردەوام بوو، بەدەم ڕێوە بیری کردەوە:″ لەوانەیە لە دیدی هەموو ئەوانی ترەوە؛ پاشا، خۆپەسند، مەینۆش و بازرگان مایەی گاڵتەجاڕی بن، بەڵام ئەمیان تاقە کەسێکیانە کە شایانی گاڵتەپێکردن نییە. لەوانەیە هەر لە بەر ئەوەش بێت کە ئەمیان هەر خەریکی خۆی نییە و کارێکیشی لە ئەستۆ گرتووە.″

بە حەسرەتەوە ئاهێکی هەڵکێشا و بیری کردەوە:

– ئەمیان تاقە کەسێکیانە کە بمەوێت ببێت بە هاوڕێم. بەڵام ئەستێرەکەی هێندە بچووکە، شوێنی دوو کەسی تێدا نابێتەوە.

تاقە شتێك کە نەیدەوێرا تەنانەت بۆ خۆشی دانی پێدا بنێت، ئەوە بوو کە پڕ بە دڵ حەزی دەکرد لەو ئەستێرەیەدا بمێنتەوە، لەوێ کە پیاو دەیتوانی لە شەو و ڕۆژێکدا هەزار و چوارسەد و چل جار خۆرئاوابوون ببینێت.

١٥

ئەستێرەی شەشەم، ئەستێرەیەك بوو دە بەرابەری ئەستێرەكانی تر. پیرە پیاوێكی تێدا نیشتەجێ بوو كە كتێبی قەبەی دەنووسین. هەر كە چاوی بە شازادە چكۆل كەوت، هاواری كرد:

– هەی گیان! ئەمەش گەڕیدەیەكی تر!

شازادە چكۆل لە سەر مێزەكە دانیشت و چونكە ڕێگایەكی دووری بڕیبوو كەوتبووە هەناسەبڕكێ.

پیرەمێردەكە لێی پرسی:

– لە كوێوە دێیت؟

شازادە چكۆل گوتی:

– ئەم كتێبە قەبەیە چییە؟ لێرە بە چییەوە خەریكیت؟

پیرەمێردەكە گوتی:

من جوگرافیاناسم.

– جوگرافیاناس چییە؟

– جوگرافیاناس زانایەكە كە دەزانێت دەریاكان، ڕووبارەكان ، شار و كێو و بیابانەكان لە كوێن و چۆن هەڵكەوتوون.

شازادە چكۆل گوتی: ″ئەمەیان شتێكی گرنگ و سەرنجڕاكێشە. ئاخرییەكەی بە كارێكی ڕێكوپێك گەیشتم.″ سەیرێكی ئەملا و ئەولای ئەستێرەكەی كرد. قەت ئەستێرەی وا گەورەی نەبینیبوو.

– ئەستێرەكەت زۆر جوانە! ئوقیانۆسیشی تێدایە؟

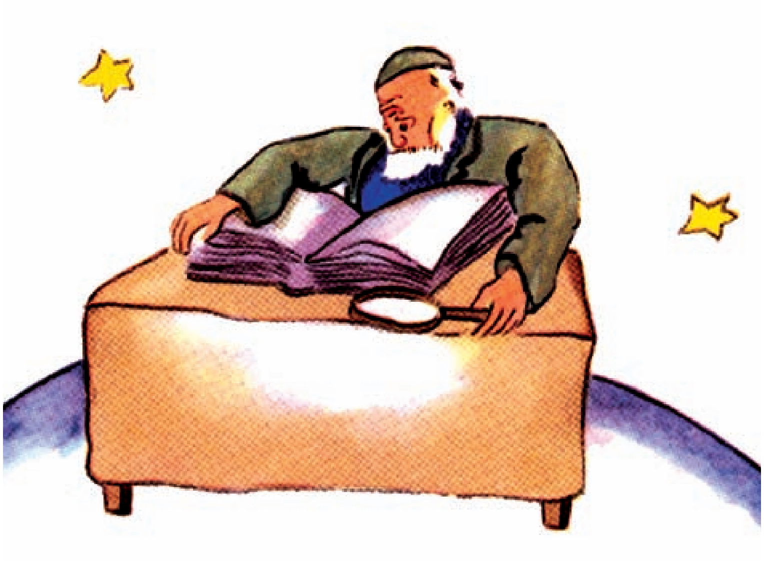

جوگرافیاناس گوتی:

– جا من چووزانم!

شازاده چکۆل گوتی:

– سەیرە! (شازادە چکۆل گەلێك بێ ئومێد بوو.) ئەی کێو؟

جوگرافیاناس گوتی:

– من چووزانم!

– ئەی شار، ڕووبار، بیابان؟

جوگرافیاناس گوتی:

– ئەوەش نازانم.

– ئەی تۆ جوگرافیاناس نیت!

جوگرافیاناس گوتی:

– ڕاستە. بەڵام من گەڕیدە نیم. من پێویستییەکی زۆرم بە گەڕیدەیەك هەیە. ئەوانەی شارو ڕووبار و کێو و دەریا و ئۆقیانووس و بیابانەکان بە سەردەکەنەوە و دەیانژمێرن جوگرافیاناسان نین. جوگرافیاناس گەلێك لەوە گەورەترە کاتی ئەوەی هەبێت بە دنیادا بخولێتەوە و گەڕیدەیی بکات. ئەو قەت لە ژوورەکەی خۆی دەر ناکەوێت، بەڵام پێشوازی لە گەڕیدەکان دەکات. پرسیاریان لێ دەکات و ئەو شتانە دەنووسێتەوە کە ئەوان لە بیریان ماوە. جا ئەگەر بیرەوەریی یەکێکیانی بە لاوە گرنگ بوو، لە کەسایەتیی ئەو کەسە دەکۆڵێتەوە.

– لە پێناو چیدا؟

– چونکە ئەگەر گەڕیدەیەك درۆی کرد، یان ئەهلی مەی خواردنەوە بوو، کتێبەکانی جوگرافیا تووشی کارەسات دەبن.

شازادە چکۆل پرسی:

– مەی خواردنەوە؟

– چونکە سەرخۆش هەموو شتێك بە دووان دەبینێ، لەو حاڵەدا جوگرافیاناس دێت و لە باتی کێوێك دوو کێو دەنووسێت.

شازادە چکۆل گوتی:

کەواتە من کابرایەك دەناسم کە لە وانەیە ببێتە گەڕیدەیەکی خراپ.

– دوور نییە. جا کە بۆمان دەرکەوێ ماستی کابرای گەڕیدە، هیچ موویەکی تێدا نییە، ئەوسا لە کەشفەکەی دەکۆڵینەوە.

– یانی دەڕۆن و شتەکان دەبینن؟

– نا. ئەو بێنە و بەردەیە زۆر دەکێشێت. دوایە داوا لە کابرای گەڕیدە دەکرێت بەڵگەکانی بخاتە ڕوو. بۆ نموونە ئەگەر لە مەڕ کێوێکی مەزنەوە بدوێت، داوای لێ دەکرێت بەردێکی گەورە لەو کێوە بهێنێت.

جوگرافیاناس لە پڕێکدا بە پەرۆشەوە گوتی:

– ئەری بەڕاست خۆ تۆ لە ڕێگایەکی دوورەوە هاتوویت! بێگومان گەڕیدەیت! دەبێت لە مەڕ ئەستێرەکەتەوە بۆم بدوێیت!

جوگرافیاناس، کە دەفتەرەکەی لە بەردەمیدا کرابووەوە، کەوتە دادانی قەڵەمەکەی. بیرەوەریی گەڕیدەکان، لە سەرەتادا، بە قەڵەم دەنووسرێنەوە و پاشان کە بەڵگەکان خرانە بەر دەست، بە مەرەکەب پاکنووس دەکرێن.

جوگرافیاناس گوتی: ″ دەی قسەم بۆ بکە. ″

شازادە چکۆل گوتی:

– ئەستێرەکەی من شتی هێندە سەرنجڕاکێشی تێدا نییە، لەوێ هەموو شتێك زۆر بچووکە. سێ گڕکانم هەن. دووانیان هێشتا دەگڕێن و ئەوی تریان خامۆشە. بەڵام مرۆڤ چووزانێت...

جوگرافیاناسیش گوتی:

– مرۆڤ چووزانێت چی دەقەومێت.

گوڵێکیشم هەیە.

جوگرافیاناس گوتی:

– ئێمە لە مەڕ گەڵا و گوڵەوە نانووسین.

– بۆ؟ خۆ ئەوە جوانترین گوڵە.

– چونکە گوڵ شتێکی «فانی» یە.

– فانی چییە؟

جوگرافیاناس گوتی:

– کتێبەکانی جوگرافیا لە گشت کتێبان بە نرخترن و قەت کۆن نابن. شتێکی گەلێك نائاساییە کە کێوێك شوێنگۆرکێ بکات. بە دەگمەن ئاوی ئوقیانۆسێك چك دەبێت. ئێمە تەنیا شتە ئەبەدییەکان دەنووسینەوە.

شازادەچکۆل قسەکانی پێ بڕی و گوتی:

– بەڵام لەوانەیە ڕۆژێك گڕکانە خامۆشەکان داگیرسێنەوە. دەی باشە نەتگوت «فانی» یانی چی؟

جوگرافیاناس گوتی:

– گڕکانەکان خامۆش بن یان داگیرساو، هیچ جیاوازییەکی بۆ ئێمە نییە. ئەوەی بۆ ئێمە گرنگە کێوەکانن، ئەوانیش هیچ گۆڕانێکیان بە سەردا نایەت.

شازادە چکۆل کە هەرگیز وازی لە پرسینەوەی پرسیاری بێ وەڵام نەدەهێنا دیسان لێی پرسییەوە:

– فانی یانی چی؟

– یانی شتێك کە لە داهاتوودا بەرەو نەمان دەچێت.

– گوڵەکەی منیش لە داهاتوودا بەرەو نەمان دەچێت؟

– هەڵبەتە!

شازادە چکۆل بیری کردەوە: ″گوڵەکەی من ″ فانی″یە و بۆ بەرگریکردن لە خۆی، لە چوار دڕك بەولاوە هیچی تری نییە. منیش بە تاقی تەنیا لە ئەستێرەکەی خۆمدا جێم هێشتووە.″

ئەمە یەکەمین جار بوو هەست بە پەشیمانی بکات، بەڵام خێرا خۆی

گورج کردەوە و لە کابرای جوگرافیاناسی پرسی:

دەمەوێت بڕۆم بگەڕێم. بە ڕای تۆ ڕوو لە کوێ بکەم؟

جوگرافیاناس وەڵامی دایەوە:

– ئەستێرەی زەوی. ئەو ئەستێرەیە ناوبانگێکی چاکی هەیە...

شازادە چکۆلیش وە ڕێ کەوت و بیری لە گوڵەکەی دەکردەوە.

١٦

کەواتە، ئەستێرەی حەوتەم زەوی بوو.

زەوی، وەك هەر ئەستێرەیەکی دیکە نییە. لە سەر گۆی زەوی، مرۆڤ دەتوانێت هەتا سەد و یانزدە پاشا (هەڵبەت بە لە بەر چاوگرتنی پاشا ڕەش پێستەکانیش)، حەوت هەزار جوگرافیاناس، نۆسەد هەزار بازرگان، حەوت ملیۆن و نیو مەینۆش و سێ سەد و یانزدە ملیۆن مرۆڤی خۆپەسند؛ بە واتایەکی تر نزیکەی دوو ملیارد مرۆڤی گەورە بژمێرێت.

بۆ ئەوەی شتێك لە بارەی گەورەیی زەوی تێ بگەن، دەرفەتم بدەن پێتان بڵێم کە بەر لە دۆزینەوەی وزەی کارەبا مرۆڤەکان ناچار بوون لەشکرێکی تەواو، لە هەر شەش کیشوەری زەویدا، لە چوارسەد و شەست ودوو هەزار و پێنج سەد و یانزدە فانۆسوان تەیار بکەن.

بینینی ئەو فانۆسوانانە لە دوورەوە گەلێك جوان و سەرنجڕاکێش بوو. جووڵانەوەی فانۆسوانەکان مینا جووڵانەوەی سەماکەرانی ئۆپێرا، ڕێکوپێك بڕیاری لە سەر درابوو. بەر لە هەموویان سەرەی فانۆسوانەکانی نیوزلاند و ئوستڕالیا بوو. ئەمان فانۆسە ڕەنگینەکانی خۆیان پێ دەکرد و ئەوجا دەڕۆیشتن دەنووستن. لە جێگەی ئەوان سەرەی فانۆسوانەکانی چین و سیبیریا بوو بکەونە سەما. پاشان ئەوانیش دەچوونە پشت پەردەوە و شوێنیان بۆ فانۆسوانەکانی ڕوسیا و هیندستان چۆڵ دەکرد. دواتریش سەرەی فانۆسوانەکانی ئەفریقا و ئەوروپا و دوای ئەوانیش سەرەی فانۆسوانەکانی ئەمریکای خواروو و ئەمریکای سەروو بوو. هیچ کام

لەمانەش لە هاتنە سەر تەختی شانۆ، تووشی هیچ هەڵەیەك نەدەبوون. بیر ی لیٚ بکەنەوە چ دیمەنێکی جوان بوو!

لە نێو ئەم فانۆسوانانەدا، تەنیا فانۆسوانەکەی تەوەری باکوور و هاوکارەکەی لە تەوەری باشوور، ژیانی ڕۆژانەیان بە بێکاری دەبردە سەر: ئاخر ئەوان لە ساڵێکدا تەنیا دوو جار کاریان دەکرد.

١٧

که مرۆڤ زۆر بە پەلە بوو، ئەوەشی لێ دەقەومێت نەختێك درۆ بکات. منیش لە گێڕانەوەی سەرهاتی فانۆسوانەکاندا بە تەواوی ڕاستگۆ نەبووم. لەوەیە ئەوانەی کە گۆی زەوی ناناسن، وێنایەکی ناڕاستیان خرابێتە بەردەم. مرۆڤەکان بەشێکی زۆر کەمیان لە سەر پانتایی زەوی گرتووە. ئەگەر تێکڕای ئەو دوو ملیارد مرۆڤەی لە سەر گۆی زەوی دەژین هەستنە سەر پێ و وەك ئەو کاتەی لە کۆبوونەوەیەکدان لە تەنیشت یەکترەوە ڕاوەستن، بە ئاسانی لە مەیدانێکدا جێگەیان دەبێتەوە کە ڕووبەرەکەی بیست هەزار مەتری چوارگۆشە بێت. واتە دەکرێت هەموو مرۆڤەکانی گۆی زەوی لە بچووکترین دوورگەی ئۆقیانۆسی ئارام بئاخنرێن. هیچ گومانم لەوە نییە کە مرۆڤە گەورەکان بڕوا بەم قسەیەت ناکەن. ئاخر ئەوان پێیانوایە جێیەکی زۆر هەراویان گرتووە و هێندەی درەختی باوباب گەورە و گرنگن. پێیان بڵێ ژماردنێك بکەن. لە ئاست ئەم پێشنیارەدا لیکاو بە دەمیاندا دێتە خوار. بۆ؟ چونکە شەیدای ژمارە و پێوانن. بەڵام بۆ خاتری خوا تۆ کاتی خۆت بەم کارە بێکەڵکەوە بە فیڕۆ مەدە. ئەم کارە دوو قرووش ناهێنێت. ئاخر تۆ بڕوات بە قسەکانی من هەیە.

شازادە چکۆل کە پێی نایە سەر زەوی و هیچ بوونەوەرێکی نەبینی، حەپەسا. وردە وردە کەوتە سەر ئەو بیرەی کە بە هەڵە هاتووەتە ناو ئەستێرەیەکی دیکەوە، تا ئەو کاتەی ئەڵقەیەکی ڕەنگاوڕەنگ لە نێو لمەکەدا جووڵایەوە.

شازادە چکۆل هەروا شەوباشی لێ کرد.

مار گوتی:

– شەوباش.

شازادە چکۆل لێی پرسی:

–کەوتوومەتە سەر کام ئەستێرە؟

مار وەڵامی دایەوە:

– ئەستێرەی زەوی. کیشوەری ئەفریقا.

– ئەها! کەواتە گۆی زەوی مرۆڤی لێ نییە؟

مار گوتی:

– ئێرە سارایە. کەس لە سارادا ناژی. گۆی زەوی گەلێك پان و بەرینە.

شازادە چکۆل لە سەر بەردێك دانیشت و چاوی لە ئاسمان بڕی.

گوتی:

– لە خۆم دەپرسم ئاخۆ ئەستێرەکان بۆ ئەوەی دەدرەوشێنەوە تا هەر کەسێك کە ویستی بتوانێت ئەستێرەکەی خۆی بدۆزێتەوە!

سەیری ئەستێرەکەم بکە! ڕێك لە سەر سەرمانە... بەڵام چەندیش دوورە!

مار گوتی:

– ئەستێرەکەت جوانە. دەتەوێت لێرە چی بکەیت؟

شازادە چکۆل گوتی:

نێوانم لەگەڵ گوڵێك تێکچووە.

مار گوتی:

– ئەها!

هەردووکیان بێ دەنگ بوون.

دوای تاوێك، شازادە چکۆل گوتی:

– مرۆڤەکان لە کوێن؟ مرۆڤ لە سارادا نەختێك هەست بە تەنیایی دەکات...

مار گوتی:

– لە نێو مرۆڤەکانیشدا، هەست بە تەنیایی دەکەیت.

شازادە چکۆل ماوەیەکی درێژ سەیری کرد و دوایی گوتی:

– تۆ گیانلەبەرێکی سەیریت. وەکو پەنجەیەك، باریکیت.

مار گوتی:

– بەڵام لە پەنجەی پاشایەك بەهێزترم.

شازادە چکۆل بزەیەکی هاتە سەر لێو و گوتی:

– واش نە... پێیشت نییە. تەنانەت ناتوانیت ڕێ بکەیت.

– من دەتوانم بتبەمە شوێنی وا دوور، کە بە هیچ کەشتییەکیش ڕێت تێی نەکەوێت.

مار ئەمەی وت و وەکو ئەڵقەیەکی زێڕین، خۆی لە پاژنەی شازادە چکۆل ئاڵاند و بەردەوام بوو:

– پەنجە بۆ هەر کەسێ بەرم دەینێرمەوە ژێر ئەو خاکەی لێیەوە هاتووە. بەڵام تۆ پاك و بێ گوناهیت. لە ئەستێرەیەکی تریشەوە هاتوویت.

شازادە چکۆل وەڵامی نەدایەوە.

– تۆ لە سەر ئەم زەوییە وشك و ڕووتەنە هێندە بێ هێزیت کە بەزەییم

– تۆ گیانلەبەرێکی سەیریت. وەکوو پەنجەیەك باریکیت.

پێتدا دێتەوە. ئەگەر ڕۆژێك بیری ئەستێرەکەی خۆت کرد، وەرە لام، دەتوانم یارمەتیت بدەم... من دەتوانم...

شازادە چکۆل گوتی:

– تێگەیشتم . بەڵام بە ڕاست، تۆ بۆ چی وەکو مەتەڵ قسە دەکەیت؟

مار گوتی:

– من هەڵهێنەری گشت مەتەڵەکانم.

ئەوسا هەردووکیان بێ دەنگ بوون.

١٨

شازادە چکۆل بە نێو سارادا کەوتە گەڕان و بێجگە لە تاقە گوڵێك هیچ شتی تری نەبینی: گوڵێکی سێپەڕە. گوڵێکی تەواو سادە و ساکار.

شازادە چکۆل گوتی:

–سڵاو.

گوڵ گوتی:

– سڵاو.

شازادە چکۆل بە ئەدەبەوە لێی پرسی:

– ئەی مرۆڤەکان لە کوێن؟

گوڵ، کە ڕۆژێك لە ڕۆژان، کاروانێکی بینیبوو بەو سارایەدا تێپەڕیبوو، گوتی:

– مرۆڤەکان؟ وا بزانم شەش حەوتێکن. چەند ساڵێك بەر لە ئێستا بینیمن. بەڵام خوا دەزانێت ئێستا لە کوێن؟ چونکە بێ ڕیشەن، «با» بەملا و بەولادا پرش و بڵاویان دەکاتەوە و بێ ڕیشەییش زیانێکی زۆری پێ گەیاندوون.

شازادە چکۆل گوتی:

– خوات لەگەڵ.

گوڵ گوتی:

خوات لەگەڵ.

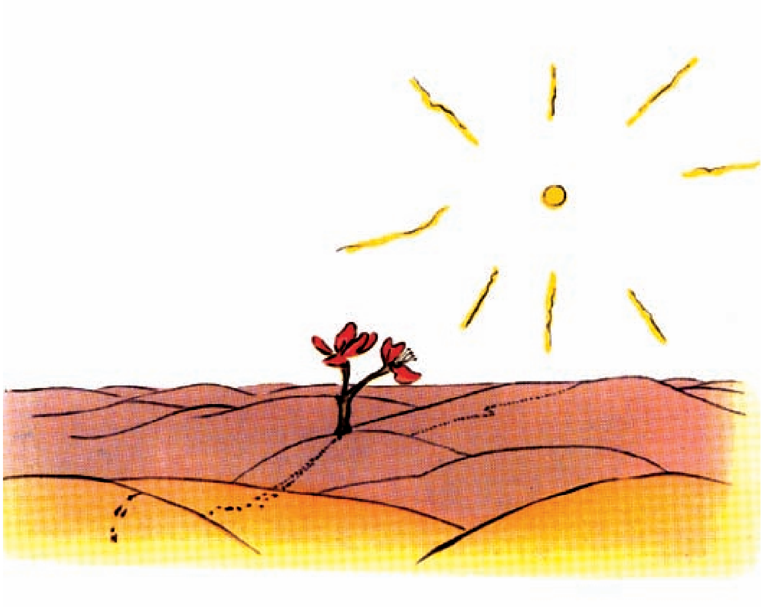

١٩

بە کێوێکی بەرزدا هەڵگەڕا. تا ئەو کاتە هیچ کێوێکی تری بێجگە لە سێ گڕکانەکانی خۆی، کە بەرزایییان دەگەیشتە ئەژنۆی، نەبینیبوو. گڕکانە خامۆشەکەشی وەکو کورسی بە کار هێنابوو.

شازادە چکۆل بیری کردەوە:" لە سەر کێوێکی ئاوها بەرز دەتوانم بە یەکجار گشت ئەستێرە و مرۆڤەکان ببینم..." بەڵام بێجگە لە تەوقەنەی تیژی کێوەکان، هیچ شتێکی تری نەبینی.

هەر لە خۆیەوە گوتی:

– سڵاو.

زایەڵەی دەنگێ وەڵامی دایەوە:

– سڵاو... سڵاو... سڵاو...

شازادە چکۆل گوتی:

– ئێوە کێن؟

زایەڵە وەڵامی دایەوە:

– ئێوە کێن... ئێوە کێن... ئێوە کێن...

گوتی:

– دەتانەوێت ببن بە هاوڕێم؟ من تەنیام.

زایەڵە وەڵامی دایەوە:

– من تەنیام... من تەنیام... من تەنیام...

ئەوسا بیری کردەوە:" ئەستێرەیەکی چەند سەیرە! وشك و برِنگ، تیژ تیژ و سوێر سوێر. مرۆڤەکانیشی تۆزقاڵێك فانتازیایان نییە و هەر شتێك ببیستن دەیلێنەوە... لە ئەستێرەکەی خۆمدا گوڵێکم هەبوو هەمیشە ئەو بوو کە دەستی بە قسەکردن دەکرد..."

٢٠

دوای ئەوەی ماوەیەکی دوورو درێژ بە نێو لم و بەفر و چیاکاندا گەڕا، ڕێگایەکی دۆزییەوە. گشت ڕێگایەکانیش بەرەو مرۆڤەکان دەڕۆن.

گوتی:

ڕۆژباش.

بەرانبەرەکەی گوڵجارێك بوو.

گوڵەباخەکان گوتیان:

– ڕۆژباش. شازادە چکۆل لێیان ورد بووەوە. هەموویان لە گوڵەکەی ئەو دەچوون بە سەرسوڕمانەوە لێی پرسین:

– ئێوە کێن؟

گوتیان:

– ئێمە گوڵەباخین.

ئاخێکی هەڵکێشا و هەستی بە بەدبەختیی خۆی کرد. گوڵەکەی پێی وتبوو لە هەموو دنیادا تاکە و هیچ گوڵێکی تر نییە هاوچەشنی ئەو بێت. ئێستاش ئەوەتا لە گوڵجارێکدا پێنج هەزار گوڵی لە چەشنی ئەو هەبوو! لەبەر خۆیەوە گوتی:" ئەگەر گوڵەکەی من ئەمانەی بینیبا، چاك بە خۆیدا دەشکایەوە. دەستی بە کۆکەکۆکێکی خەتەرناك دەکرد و خۆی دەهێنایە حاڵی مردن بۆ ئەوەی خۆی لەو دەستخەڕۆییيە قورتار بکات، منیش ناچار دەبووم وا نیشان بدەم کە خەریکی خزمەتکردنیم. دەنا هەر بۆ شەرمەزارکردنی منیش بووایە، خۆی لارەمل دەکرد و دەمرد ..."

پاشان بیری کردەوە:″ بەوەی کە خاوەنی گوڵێکی دەگمەن بووم، پێموابوو کە زۆر دەوڵەمەندم، کەچی ئەوەتا ئێستا تەنیا گوڵێکی ئاساییم هەیە. من بە گوڵێکی بەستەزمان و سێ گڕکانەوە، کە بەرزاییيان دەگاتە ئەژنۆم و یەکێکیشیان لەوانەیە تا دنیا دنیایە هەر بە خامۆشی بمێنێتەوە، خۆم بە شازادەیەکی مەزن دادەنا– بەڵام نەخێر من شازادەیەکی مەزن نیم ...″ ئەوجا لە سەر سەوزەزارەکە پاڵکەوت و دەستی بە گریان کرد.

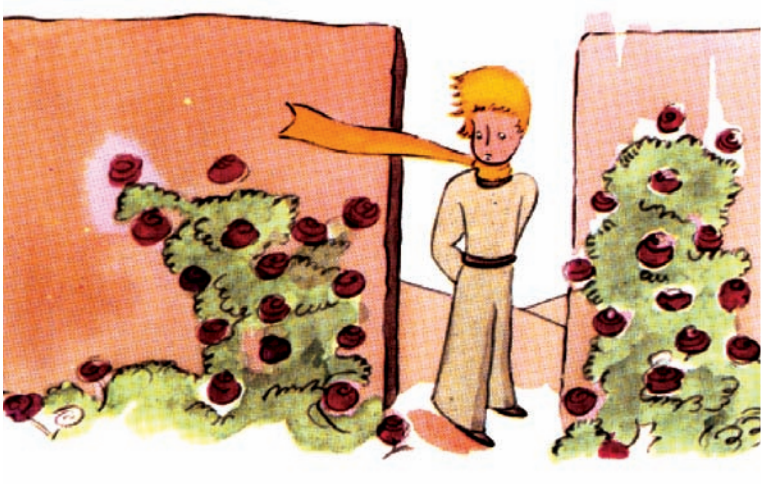

٢١

ڕێك لەو كاتەدا ڕێوی دەركەوت.

ڕێوی گوتی:

– سڵاو.

شازادە چكۆل بە ئەدەبەوە گوتی:

– سڵاو.

وەرچەرخا، بەڵام هیچ كەسی نەبینی.

دەنگەكە گوتی:

– من لێرەم، لە ژێر دارسێوەكە...

شازادە چكۆل گوتی:

– تۆ كێیت؟ ئای كە ژیكەڵەیت...

ڕێوی گوتی:

– من ڕێویم.

شازادە چكۆل گوتی:

– وەرە یاریم لەگەڵدا بكە. دەزانیت چەندێ دڵتەنگم...

ڕێوی گوتی:

– من ناتوانم یاریت لەگەڵدا بكەم. ئاخر هێشتا منیان ماڵی نەكردووە.

شازادە چكۆل ئاخێكی هەڵكێشا و گوتی:

– ببووره.

بەڵام دوای ئەوەی نەختێك بیری کردەوە و لێی پرسی:

– ″ماڵیبوون″، یانی چی؟

ڕێوی گوتی:

– دیارە تۆ خەڵکی ئێرە نیت. لە چی دەگەڕێیت؟

شازادە چکۆل گوتی:

– لە مرۆڤەکان دەگەڕێم. نەتوت ″ماڵی″ یانی چی؟

ڕێوی گوتی:

– مرۆڤەکان تفەنگیان هەیە و ڕاو دەکەن. ئەمەیان شتێکی ناخۆشە! مریشك و پەلەوەریش بە خێو دەکەن. هەر بە تەنیا خەریکی ئەو شتەن. تۆ لە مریشك دەگەڕێیت؟

شازادە چکۆل گوتی:

– نا. من لە هاوڕێ دەگەڕێم. ماڵیبوون یانی چی؟

ڕێوی گوتی:

– ئەمە هونەرێکە دەمێکە فەرامۆش کراوە. ماڵیبوون یانی: ″خووگرتن بە کەسێکەوە.″

– خووگرتن بە کەسێکەوە؟

ڕێوی کوتی:

– بێگومان. تۆ ئێستا بۆ من کوڕیژکەیەکی وەك هەموو کوڕیژکەکانی تر. نە من هیچ پێویستییەکم بە تۆیە و نە تۆش هیچ پێویستییەکت بە منە.

من بۆ تۆ ڕێوییەکم وەك سەدان هەزار ڕێوی تر. بەڵام ئەگەر ماڵیم بکەیت، ئەوسا هەردووکمان پێویستمان بە یەکتر دەبێت. من بۆ تۆ دەبمە تاقە ڕێوییەك لە سەرانسەری دنیادا...

شازادە چکۆل گوتی:

– کەم کەم خەریکە تێدەگەم. گوڵێك هەیە... وا بزانم ئەو گوڵە منی ماڵی کردووە...

ڕێوی گوتی:

– لەوانەیە. لە سەر ئەم گۆی زەوییە هەزار شتی سەیر و سەمەرە دەبینرێت.

شازادە چکۆل گوتی:

– لە سەر گۆی زەوی نییە.

ڕێوی کە دەیویست زیاتر حاڵی بێت گوتی:

– لە ئەستێرەیەکی تردایە؟

– بەڵێ.

– ئەو ئەستێرەیە ڕاوچیشی لێیە؟

– نا.

– گیان گیان! ئەمەیە شوێن! ئەی مریشك و پەلەوەری لێیە؟

– نا.

ڕێوی ئاخێکی هەڵکێشا و گوتی:

– هیچ کارێك نییە تەگەرەی تێ نەکەوێت!

بەڵام درێژەی بە قسەکانی دا و گوتی:

– ژیانێکی یەکلایەنە و نەگۆڕم هەیە. من ڕاوی مریشك و مرۆڤەکانیش مـن ڕاو دەکـەن. مـریشکـەکـان هـەمـوویـان یـەك شێوەن و مـرۆڤـەکـانـیش گشتیان یەك چەشنن. ئەمە نەختێك بێ تاقەتم دەکات. بەڵام ئەگەر تۆ ماڵیم بکەیت وەك ئەوە وایە کە ژیانم پڕ بکەیت لە ڕووناکی. ئەوسا ترپەی پێیەك دەناسمەوە کە لە ترپەی پێیەکانی تر جیایە. ترپەی پێیەکانی تر وام لێ دەکەن کونە مشکم لێ ببێت بە قەیسەری، بەڵام ترپەی پێی تۆ وەکو مۆسیقا دێتە بەر گوێم و لە کونەکەمەوە دەرم دەکێشێتە دەرەوە. جگە لەمەش، ئەو کێڵگەی دانەوێڵەیە دەبینیت؟ بۆ من کە نانخۆر نیم، دانەوێڵە هیچ خێرو بێرێکی بۆ من نییە. کەواتە هیچ شتێکم بیر ناخاتەوە. ئەمەش ناخۆشە! بەڵام تۆ قژت لە زێڕ دەچێت. کەواتە ئەگەر ماڵیم بکەیت ژیانم تووشی گۆڕانێکی خۆش دەبێت! دانەوێڵەیش کە ڕەنگی لە زێڕ دەچێت، تۆم بیر دەخاتەوە و حەزم لە بیستنی گڤەی «با»ش دەبێت کە کەروێشکە بە پەلکەکانی دەکات...

تاوێ بێدەنگ بوو و ماوەیەکی درێژیش لە شازادە چکۆلی ڕوانی.

ئەوسا گوتی:

– تکایە! ماڵیم بکە!

شازادە چکۆل وەڵامی دایەوە:

– زۆر حەز دەکەم، بەڵام کاتم نییە. دەبێت بڕۆم بۆ خۆم چەند هاوڕێیەك بدۆزمەوە و گەلێك شتیش هەن دەبێت تێیان بگەم.

ڕێوی گوتی:

– مرۆڤ تەنیا دەتوانێت لەو شتە بگات کە ماڵی دەکات. مرۆڤەکان کاتی خۆئاشناکردنیان بە هیچ شتێك نەماوە. هەموو شتێك بە حازری لە دوکانەکان دەکڕن. جا چونکە هیچ دوکانێکیش بۆ هاوڕێکڕین نییە، مرۆڤەکان هیچ هاوڕێیەکیان بۆ نەماوەتەوە. تۆ ئەگەر دەتەوێت هاوڕێیەکت هەبێت، فەرموو ماڵیم بکە!

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– چۆن؟

ڕێوی وەڵامی دایەوە:

– دەبێت زۆر بە سەبر و تاقەت بیت. سەرەتا دەبێت نەختێك دوور لە من و لە نێو ئەو سەوزە گیایەدا دابنیشیت. من بە تیلەی چاو لێت دەڕوانم و تۆش ورتە ناکەیت. بەڵام ڕۆژ بەڕۆژ دەتوانیت زیاتر لێم نزیك ببیتەوە.

بۆ سبەینێ شازادە چکۆل هاتەوە.

ڕێوی گوتی:

– سەد بریا، ڕێك لە کاتی دوێنێدا هاتبایت. بۆ نموونە، ئەگەر سەعات چواری پاش نیوەڕۆ بێیت، ئەوە لە سەعات «سێ»وە هەست بە بەختەوەری دەکەم و هەر کە هاتنت نزیکتر بێتەوە، من زیاتر هەست بە بەختەوەری دەکەم. کە سەعاتیش بوو بە چوار، ئەوە من تووشی دڵەکوتە و نیگەرانی دەبم و هەر ئەوساش نرخی بەختەوەری دەزانم! بەڵام ئەگەر تۆ وەخت و ناوەخت بێیت، چۆن بزانم لە چ کاتێکدا دەبێت خۆم بۆ بینینت ئامادە بکەم؟... هەموو شتێك دەبێت ڕێوڕەسمی خۆی هەبێت.

شازادەچکۆل گوتی:

– ڕێورەسم چییە؟

ڕێوی گوتی:

– ئەمەش یەکێکە لەو شتانەی کە بە تەواوی لە بیر کراوە. ڕێورەسم ئەو شتەیە کە دەبێتە هۆی ئەوەی ڕۆژێك لە گەڵ ڕۆژەکانی تر و کاتێك لەگەڵ کاتەکانی تر جیاواز بێت. بۆ نموونە: ڕاوچییەکان لە نێو خۆیاندا ڕێورەسمی خۆیان هەیە. ئەوان پێنجشەممان دەچن لەگەڵ کچانی لادێدا سەما دەکەن. کەواتە پێنجشەممان ڕۆژی جەژن و سەیرانی منە: بۆ خۆم بە پیاسە تا دەوروبەری ڕەز و باخەکان دەڕۆم. ئەوجا بیری لێ بکەرەوە، ئەگەر ڕاوچییەکان وەخت و ناوەخت هەڵپەڕیبان، گشت ڕۆژەکان وەکوو یەك دەبوون و منی چارەڕەشیش کات و دەرفەتی پشوودانم نەدەبوو.

بەم شێوەیە، شازادە چکۆل توانی ڕێوییەکەی ماڵی بکات.

کە ساتی جیابوونەوەش هات، ڕێوی گوتی:

– ئاخ! من ناتوانم بەری فرمێسکەکانم بگرم.

شازادە چکۆل گوتی:

– خەتای خۆتە. خۆ من هیچ نیازێکی خەراپم نەبوو. خۆت داوات کرد ماڵیت بکەم.

ڕێوی گوتی:

– بەڵێ ڕاستە.

شازادە چکۆل گوتی:

– بەڵام تۆ خەریکیت دەگریت!

ڕێوی گوتی:

– بۆ نموونە، ئەگەر سەعات چواری پاش نیوەڕۆ بێیت، ئەوە لە سەعات «سێ»وە هەست بە بەختەوەری دەکەم...)

– بەڵێ ڕاستە.

– کەواتە ئەمە چ خۆشییەکی بۆ تۆ هەیە؟

ڕێوی گوتی:

– دڵخۆشتر دەبم کە ڕەنگی دانەوێڵە دەبینم.

پاشان گوتی:

– بڕۆ سەیرێکی گوڵەکان بکەرەوە تا بزانیت گوڵەکەی تۆ لە دنیادا، تاقانەیە. کە بۆ ماڵئاواییکردن گەڕایتەوە، ئەوسا بە یادگاری لێکدابڕان ڕازێکت بۆ دەدرکێنم.

شازادە چکۆل بە گوڵەکانی گوت:

– ئێوە لە گوڵەکەی من ناچن و هێشتا هیچ نین. هێشتا خووتان بە کەسێکەوە نەگرتووە. ئێوە وەك ڕێوییەکەی من وان، ئەویش وەکو سەدان هەزار ڕێوی دیکە وا بوو. بەڵام من کردم بە هاوڕێی خۆم و ئێستا ئەو لە دیدی منەوە تاقە ڕێوییەکە لە هەموو دنیادا.

گوڵەکان شەرم دایگرتبوون.

– ئێوە جوانن، بەڵام بەتاڵن. شازادە چکۆل لە سەر قسەکانی بەردەوام بوو: پیاو ناتوانێت ژیانی خۆی بە ئێوە ببەخشێت. ڕەنگە گوڵەکەی منیش لە دیدی ڕێبوارێکەوە، گوڵێك بێت وەکو ئێوە. بەڵام لە دیدی منەوە، گوڵەکەی من لە هەمووتان بە نرخترە. چونکە ئەو تەنیا گوڵێکە ئاوم داوە. چونکە تەنیا گوڵێکە خستوومەتە ژێر شووشەبەندێکەوە. چونکە تەنیا گوڵێکە لە کرمەکانیم پاك کردۆتەوە (بێجگە لە یەك دووانێکیان نەبێت کە دەبوون بە پەپوولە). چونکە ئەو تەنیا گوڵێکە سکاڵای خۆی بۆ کردووم یان خۆی لە ڕوومدا هەڵکێشاوە و نازی کردووە و تەنیا گوڵێکە کە هەندێك جاریش بێدەنگ بووە. چونکە ئەو گوڵی منە.

ئەوجا گەڕایەوە بۆ لای ڕێوی.

گوتی:

– خوات لەگەڵ!

ڕێوی گوتی:

– خوات لەگەڵ!... ئێستاش گوێ لە ڕازەکەم بگرە. ڕازێکی زۆر سادەیە: بە چاوی دڵ نەبێت، هیچ شتێك وەك خۆی نابینرێت. ئەوەی گرنگترینە چاو لە ئاستیدا نابینایە.

شازادە چکۆل بۆ ئەوەی لە بیری نەکات بۆ خۆی دووبارە کردەوە:

– ئەوەی گرنگترینە چاو لە ئاستیدا نابینایە.

– نرخی گوڵەکەی تۆ بە قەدەر ئەو تەمەنەیە کە تۆ لە پێناویدا بەختت کردووە.

شازادە چکۆل دووبارەی کردەوە:

–... بە قەدەر ئەو تەمەنەیە کە لە پێناویدا بەختم کردووە.

ڕێوی گوتی:

– مرۆڤەکان ئەم حەقیقەتە سادە و ساکارەیان فەرامۆش کردووە، بەڵام تۆ دەبێت لە بیری نەکەیت. ئەگەر تۆ شتێکت ماڵی کرد، خووت بە شتێکەوە گرت، ئیتر تا ئەو ڕۆژەی کە زیندوویت، بەرپرسی ئەو شتەیت. تۆ بەرپرسی گوڵەکەتی...

شازادە چکۆل بۆ ئەوەی لە بیری نەکات، دووپاتی کردەوە:

– من بەرپرسی گوڵەکەمم.

ئەمجا خۆی بە سەر گژوگیاکەدا دا و دەستی کرد بە گریان.

٢٢

شازاده چکۆل گوتی:

– سڵاو.

ڕێنوێنی شەمەندەفەر گوتی:

– سڵاو.

شازادە چکۆل گوتی:

– تۆ لێرە چی دەکەیت؟

ڕێنوێنی شەمەندەفەر گوتی:

– گەشتیارەکان بە سەر چەندین دەستەی هەزاریدا دابەش دەکەم و بە شەمەندەفەرەکان ڕەوانەیان دەکەم. هەندێکیان بۆ لای ڕاست و هەندێکیان بۆ لای چەپ دەنێرم.

ڕێك لەو کاتەدا شەمەندەفەرێکی تیژڕەو بە چرای داگیرساوەوە وەکو هەورەتریشقە گرمەی کرد، ژووری کابرای خستە لەرزین و تێپەڕی.

– زۆر بە پەلەن! لە چی دەگەڕێن؟

کابرای ڕێنوێن گوتی:

– تەنانەت لێخوڕی شەمەندەفەریش نازانێت بۆ کوێ دەڕوات!

تیژڕەوێکی تر گرمەیەکی کرد و بە پێچەوانەوەی ئەوی پێشووەوە تێپەڕی.

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– هەر وا زوو گەڕانەوە؟

کابرای ڕێنوێن گوتی:

– ئەمانە هەر ئەوان نین. ئەوان ڕۆیشتن و ئەمانەش گەڕانەوە.

– ئەو شوێنەیان پێ خۆش نەبوو کە بۆی چووبوون؟

کابرای ڕێنوێن گوتی:

– مرۆڤ هەرگیز ئەو شوێنەی پێ خۆش نییە کە لێیەتی.

گرمەی تیژڕەوی سێیەمیش بیسترا و تێپەڕی.

شازادە چکۆل لێی پرسی:

– ئەمانە بە دوای گەشتیارەکانی تردا دەڕۆن؟

کابرای ڕێنوێن گوتی:

– ئەمانە بە دوای هیچ شتێکدا ناڕۆن. یان خەوتوون یان باوێشك دەدەن. تەنیا منداڵەکانن کە لووتیان بە شووشەی پەنجەرەکانەوە دەنووسێنن.

شازادە چکۆل گوتی:

– تەنیا منداڵەکان دەزانن لە چی دەگەڕێن. تەنیا منداڵەکان کاتێکی زۆر بۆ بووکە پەڕۆینەکانیان تەرخان دەکەن و بووکەکەیان هێندە بەلاوە بە نرخە کە ئەگەر کەسێك لێیان بستێنێت، دەست بە گریان دەکەن...

کابرای ڕێنوێن گوتی:

– منداڵان بەختیارن.

٢٣

شازادە چكۆل گوتی: ″ڕۆژباش!″

بازرگان گوتی:″ ڕۆژباش.″

ئەم كابرایە، فرۆشیاری حەبی زۆر سەیر و سەمەرە بوو.

تینوویێتیان دەشكاند. كڕیار حەبێكی قووت دەدا و ئیتر تا حەفتەیەك هەستی بە تینوویێتی نەدەكرد.

شازادە چكۆل لێی پرسی:

– جا ئەمانە بۆچی دەفرۆشیت؟

بازرگان گوتی:

– ئەگەر مرۆڤ ئەم حەبانە بە كار بهێنێت، كاتێكی زۆری بۆ

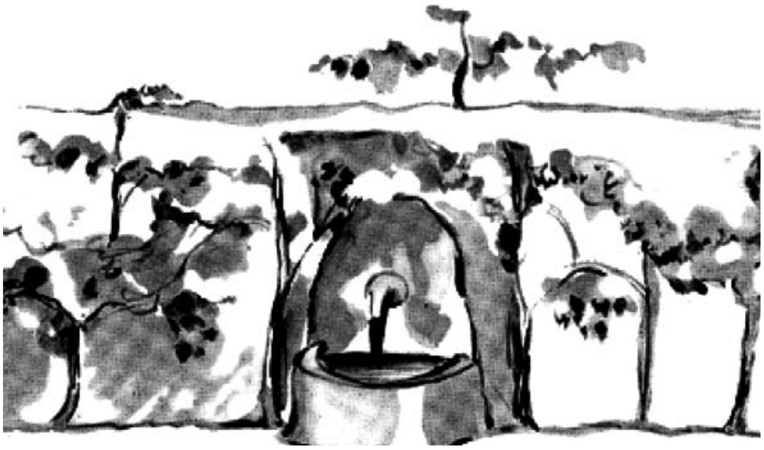

دەگـەڕێتـەوە. لـێزانـە پسپـۆڕەکـان دانـیشتـوون و لـێکیـان داوەتـەوە ئـەگـەر هـەرکەسێك ئـەم حـەبـە بـخوات، لـە مـاوەی حـەفتـەیـەکدا پـەنجـاو سێ دەقیقـە لـە کـاتی بـە فیڕۆ نـاچێت.

– دەی بـاشـە، ئـەوسا چی لـەو پـەنجـا و سێ دەقیقـەیـە دەکـات؟

– چۆن ئـارەزوو بکـات وایـان لـێ دەکـات...

شازادە چکۆل لە بەر خۆیەوە بیری کردەوە:" من ئەگەر پەنجا و سێ دەقیقە کاتی زیادەم هەبا، دەمودەست ڕێگای کانیاوێکم دەگرتە بەر ..."

٢٤

هەشت ڕۆژ بە سەر ئەو ڕۆژەدا تێپەڕی کە بە ناچاری بە فڕۆکەکەم لەو بیابانەدا نیشتبوومەوە و لە کاتێکدا خەریکی خواردنەوەی دوا تنۆکە ئاوی پاشەکەوتکراوم بووم، گوێم بۆ سەرهاتی کابرای بازرگان شل کردبوو.

بە شازادەچکۆلم گوت:

– بیرەوەرییەکانت گەلێك خۆش و جوانن، بەڵام من هێشتا نەمتوانیوە فڕۆکەکەم چاك بکەمەوە و تنۆکە ئاوێکیشم لا نەماوە. منیش بەختەوەر دەبم ئەگەر بمتوانیبا دەمودەست ڕێگای کانیاوێك بگرمە بەر!

شازادە چکۆل گوتی:

– ڕێوییەکەی برادەرم...

گوتم:

– هاوڕێ بچکۆلانەکەم، واز لە ڕێوی بێنە و چیتر ڕێوی دادمان نادات!

– بۆ؟

– چونکە لە تینوویێتیدا دەمرین.

تێم نەگەیشت و لە وەڵامدا گوتی:

ئەگەر مرۆڤ لە سەرەمەرگیشدا بێت، هەبوونی هاوڕێیەك هەر شتێکی باشە. من دڵشادم بەوەی کە ڕێوییەك هاوڕێم بووە...

بەڵام هاوکاتیش وا سەیری کردم وەکوو ئەوەی لەوە تێ بگات بیر لە

چی دەکەمەوە:

– منیش تینووم... وەرە با بڕۆین چالاویێك بدۆزینەوە...

بە نابەدڵییەوە کەوتمە خۆ. گەڕان بە دوای چالاوێکدا لە بیابانێکی بێ سەروبەردا هەر لە خۆوە بێ مانایە. بەڵام سەرەڕای ئەمەش وە ڕێ کەوتین.

لە کاتێکدا کە چەند ساتێك بە بێدەنگی بە بیاباندا گەڕابووین. تاریکی داهات و ئەستێرەکان دەستیان بە درەوشانەوە کرد. وەکو ئەوە بوو لە خەوندا بیانبینم، چونکە تینوویێتی برستی لە بەر بڕیبووم. نەشمدەتوانی قسەکانی شازادە چکۆل لە سەرم دەربکەم، لێم پرسی:

– کەواتە تۆش تینوویت؟

کەچی وەڵامی نەدامەوە و بە ساکارییەوە گوتی:

– هەروەها ئاو بۆ دڵیش باشە...

لە قسەکەی تێنەگەیشتم، بەڵام هیچیشم نەوت. ئاخر دەمزانی کە نەدەبوو پرسیاری لێ بکەیت.

ماندوو بوو. دانیشت. منیش لە تەنیشتییەوە دانیشتم. دوای تاوێك بێدەنگی گوتی:

– ئەستێرەکان جوانن، چونکە لەو سەرەوە گوڵێك هەیە کە پیاو بە چاو نایبینێت...

گوتم:

– بێگومان!

ئەوجا بە بێدەنگی کەوتمە تێڕامانی چین چینەکانی لمەکە لە بەر

تریفەی مانگەشەودا.

دیسان گوتی:

– بیابانیش جوانە.

ڕاستی دەکرد. من هەمیشە ئاشقی بیابان بووم. مرۆڤ لە سەر تەپۆڵكێك لمی خزۆك دادەنیشێت. هیچ شتێك نابینێت. هیچ شتێك نابیستێت. بەڵام سەرەڕای ئەمەش هەست دەكات شتێك خەریكە لە بێدەنگیدا دەدرەوشێتەوە...

شازادە چکۆل گوتی:

– تۆ پێتوایە ئەوە چییە بیابانی هێندە جوان کردووە؟ چاڵاوێك لە شوێنێکی بیاباندا خۆی حەشارداوە...

لە پڕێکدا لە نهێنیی درەوشانەوەی بێ هاوتای لم گەیشتم. کە مناڵ بووم، ماڵمان لە خانوویەکی کۆندا بوو. دەنگۆیەك هەبوو گوایا گەنجینەیەك لەو ماڵەدا حەشار دراوە. کەچی هیچ کەس بۆی نەدۆزرابووەوە و لەوانەیە هیچ کەسیش بەدوایدا نەگەڕابێت. بەڵام ئەو دەنگۆیە بووبووە جادوویەك و سەرلەبەری ماڵەکەمانی داپۆشیبوو. ماڵەکەمان لە قووڵایی دڵیدا نهێنییەکی حەشار دابوو. بە شازادە چکۆلم گوت:

– بەڵێ، ماڵ، ئەستێرە، یان بیابان فەرق ناکات. ئەوەی کە جوانیان دەکات شتێکی هەمیشە نەبینراوە.

گوتی:

– پێمخۆشە لەگەڵ ڕێوییەکەمدا هاوبیریت.

که شازاده چکۆل خەوی لێ کەوت، لە باوەشم گرت و وە ڕێ کەوتم. دەست و دڵم دەلەرزی. وەك ئەوە بوو شتێکی گەلێك بە نرخم هەڵگرتبێت. پێموا بوو لەم دنیایەدا هیچ شتێك لەو ناسکتر نییە. سەیری هەنیە ڕەنگپەڕیوەکەی، چاوە داخراو و سەر و قژیم دەکرد کە بەدەم شنەی باوە دەشنایەوە و بیرم کردەوە:" ئەوەی کە دەیبینم تەنیا ڕواڵەتە. بەنرخترین شت ئەوەیە کە هەرگیزا و هەرگیز بە چاو نابینرێت ..."

کاتێك کە وەك ئەوە وا بوو بەدەم خەونەوە بزە بیگرێت، دیسان بیرم کردەوە:" ئەو شتەی کە لە هەموو شتێکی تر کاریگەرترە، کاتێك سەیری شازادە چکۆلەکە دەکەم، وەفاداریی ئەوە لە ئاست گوڵێکدا. ئەوە وێنەی گوڵێکە کە لە ناخی ئەودا، تەنانەت ئەو کاتانەش کە نووستووە، دەدرەوشێتەوە وەك چۆن ڕووناکی لە نێو چرا دەگرێت ...." هەستم کرد لەوەش ناسکترە کە هەیە. دەبێت چراکان بپارێزین، نەرمە بایەکیش دەتوانێت بیانکوژێنێتەوە...

هەروا بە ڕێوە بووم کە دەمەوبەیان چاوم بە چاڵاوەکە کەوت.

٢٥

شازادە چکۆل گوتی:

– مرۆڤەکان!... خۆ لە شەمەندەفەرە تیژڕەوەکان دەئاخنن، بەڵام نازانن لە چی دەگەڕێن. هەر بۆیەش سەراسیمە دەبن و هەر بەو نێوەدا دەخولێنەوە...

دواتر بەردەوام بوو:

– دنیا ئەوە ناهێنێت...

ئەو چاڵاوەی دۆزیبوومانەوە لە هیچ چاڵاوێکی دیکەی بیابان نەدەچوو. چاڵاوەکانی بیابان، چاڵی قووڵن و لە لمدا هەڵکەنراون. ئەمەیان لە چاڵاوی لادێیەك دەچوو، کەچی هیچ ئاوەدانییەك لەو دەوروبەرە دیار نەبوو و منیش وام دەزانی خەون دەبینم.

گوتم:

سەیرە! هەموو شتێك ئامادەیە: جەنجەڕ، سەتڵ و گوریس... لە قاقای پێکەنینی دا. گوریسەکەی ڕاکێشا و جەنجەڕەکەی خستە گەڕ. جەنجەڕیش وەك بانوێنێکی کۆن کە ماوەیەکی دوور و درێژیش دوای کپبوونی با جیرەی لێوە دێت، کەوتە جیرەجیڕ.

گوتی:

– گوێت لێیە، ئێمە چاڵاوەکەمان لە خەو هەڵساندووە و ئەویش خەریکە گۆرانیمان بۆ دەڵێت...

نەمویست خۆی ماندوو بکات. پێمگوت:

– بامن خەریك بم، قورسە و بە تۆ ناكرێت.

هێدی هێدی سەتڵەكەم سەر خست و لە سەر لێواری چاڵەكەم دانا. هێشتا ئاوازی جەنجەڕەكە لە گوێمدا دەزرنگایەوە و لە لەرینەوەی ئاوەكەشدا درەوشانەوەی خۆرەتاوم دەبینی.

گوتی:

– من تاسە و ئارەزووی ئەم ئاوە دەكەم، بمدەرێ با بیخۆمەوە.

ئەوجا تێگەیشتم كە بە شوێن چیدا گەڕاوە!

سەتڵەكەم بۆ بەرز كردەوە. چاوی لێكنا و بینی پێوەنا. وەك ئاهەنگێك خۆشی و ئاسوودەیی بە گیان دەبەخشی. ئەو ئاوە ئاوێكی ئاسایی نەبوو و زادەی ئاوازی جەنجەڕەكە، هەوڵ و كۆششی باسكەكانی من و ڕێكردنی ئێمە بوو لە بەر تیشكی ئەستێراندا. وەكو دیارییەك بوو كە سوكنایی بە دڵ دەبەخشێت. كە منداڵ بووم، ڕووناكایی درەختی جەژنی سەری ساڵ، گۆرانییەكانی شەوی جەژنی كریسمس و پێكەنینە نەرم و نیانەكان، ڕێك بەم چەشنە چەژنانەمیان دوو بەرابەر جوانتر دەكرد.

شازادە چكۆل گوتی:

خەڵكی ئەستێرەكەی تۆ، پێنج هەزار گوڵ لە گوڵجاڕێكدا دەچێنن، كەچی قەت ناتوانن گوڵەكەی خۆیان لە نێو ئەو هەموو گوڵەدا بدۆزنەوە...

گوتم:

– نا، قەت نایدۆزنەوە.

– سەرەڕای ئەمەش، دەكرێت ئەوەی لێی دەگەڕێن لە تاكە گوڵێك یان چۆڕە ئاوێكدا بیدۆزنەوە...

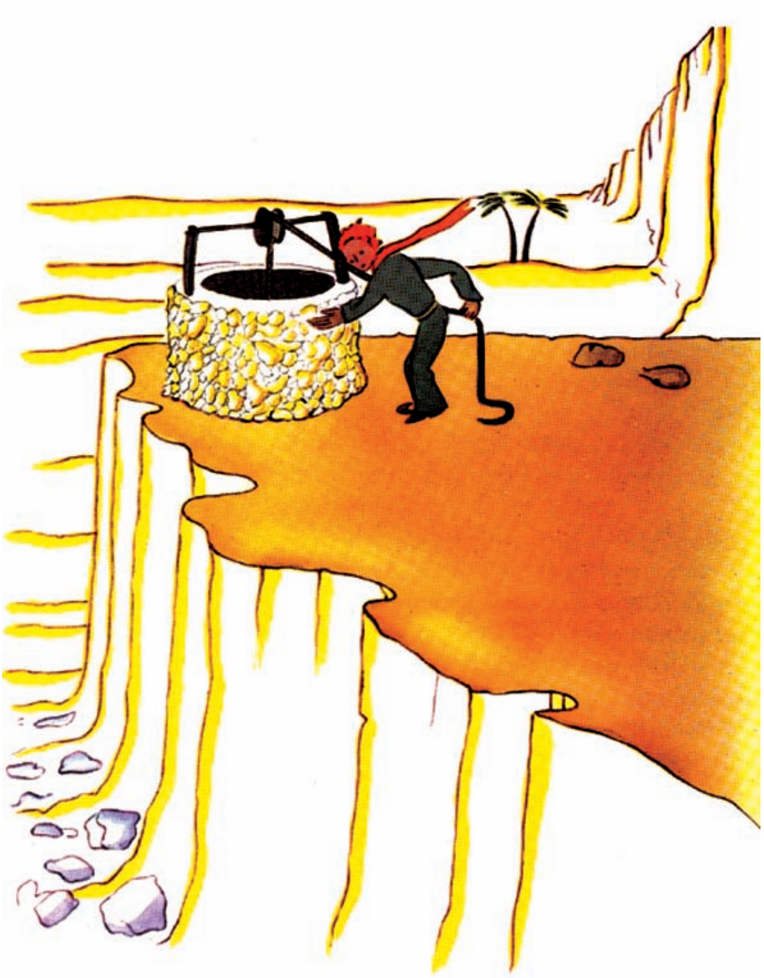

له قاقای پێکەنینی دا. گوریسەکەی ڕاکێشا و جەنجەڕەکەی خستە گەڕ)

وەڵامم دایەوە:

– بێگومان هەر وایە.

دیسان گوتی:

– بەڵام چاوەکان کوێرن. دەبێت بە دڵ بگەڕێین.

تینوویێتیم شکابوو. لە سەرەخۆ هەناسەم دەدا. ڕەنگی لم لە ژێر تیشکی خۆری بەیانیاندا لە ڕەنگی هەنگوین دەچێت. منیش بەو ڕەنگە شاد و بەختەوەر بووم. بۆ دەبوو لە خۆمی تێك بدەم...

شازادە چکۆل کە لە تەنیشتمەوە دانیشتبوو، بە نەرمی و هێمنی، پێی گوتم:

بەڵێنەکەت لە بیر نەکەیت، ها!

– کام بەڵێن؟

– دەزانیت... دەمبێنێك بۆ بەرخەکەم... ئاخر من بەرپرسی گوڵەکەی خۆمم!

ئەو وێنانەی هەوڵم دابوو بیانکێشم لە گیرفانم دەرهێنان. سەیری کردن و بە پێکەنینەوە گوتی:

– باوبابەکانت نەختێك لە کەلەرم دەچن.

– ئای لە من!

من کە شانازیم بە باوبابەکانمەوە دەکرد.

– ڕێوییەکەشت... گوێیەکانیت بینیوە! نەختێك لە قۆچ دەچن و... زۆریش درێژن.

دیسان لە قاقای پێکەنینی دا.

– براله گیان، هێندەش بێ ویژدان مەبە. ئاخر من قەت بێجگە لەو وێنانەی کە ماری بووا لە دەرەوە و لە ناوەوە پێشان دەدەن هیچ وێنەیەکی دیکەم نەکێشاوە.

گوتی:

– دەی باشە، گرنگ نییە. هەمیشە منالان تێدەگەن.

دەمبێنێکم بۆ کێشا و بە دڵێکی پڕ لە حەسرەتەوە دامە دەستی:

– تۆ پلانی خۆتت هەن و منیش لێیان بێئاگام...

وەڵامی نەدامەوە. بەڵکو هەر هێندەی گوت:

– سەیرکە... بەیانی ساڵرۆژی بەربوونەوەمە بۆ سەر زەوی.

دوای تاوێك بێدەنگی بەردەوام بوو:

– هەر لەم دەوروبەرەدا نیشتمەوە.

ئەوجا ڕوومەتەکانی سوور هەڵگەڕان.

منیش سەرلەنوێ نازانم لە بەر چی خەمێکی قورس دایگرتمەوە. سەرەڕای ئەمەش پرسیارێکم بە مێشکدا هات.

– کەواتە بە ڕێکەوت نەبوو کە هەشت ڕۆژ بەر لە ئێستا، ئەو بەیانییە، لە کاتێکدا کە تاك و تەنیا و هەزار میل دوور لە گشت ئاوەدانییەك دەگەڕایت، تووشم بوویت. ئاخۆ خەریك بوویت دەگەڕایتەوە ئەو شوێنەی لێی دابەزیبوویت؟

دیسان سوور هەڵگەڕا و منیش بە دوودڵییەوە درێژەم بە قسەکانم دا:

– یان ئاخۆ هەر لە بەر ئەوەیە کە ساڵێك بە سەر ئەو ڕۆژەدا تێپەڕیوە؟

دیسان سوور هەڵگەڕایەوە. ئەو هەرگیز وەڵامی پرسیاری نەدەدایەوە، بەڵام کاتێ کەسێك سوور هەڵدەگەڕێت مانای ئەوەیە کە ″قسەکەت ڕاستە!″، وا نییە؟

پێمگوت:

– ئاخر، دەترسێم کە...

قسەکەی پێ بڕیم:

– تۆ ئیتر دەبێت بڕۆیت بە لای کاری خۆتەوە. دەبێت بگەڕێیتەوە لای فڕۆکەکەت. منیش لێرە چاوەڕێت دەکەم. سبەینێ دەمەو ئێوارە وەرەوە...

بەڵام من هەستم بە ئارامی نەدەکرد. بیرم لە ڕێوییەکە دەکردەوە. ئەگەر هێشتت کەسێك ماڵیت بکات، خۆشت دەخەیتە بەر مەترسیی ئەوەوە کە ڕۆژێك لە ڕۆژان فرمێسك هەڵڕێژیت.

٢٦

لە تەنیشت بیرەکەوە شوێنەواری دیوارێکی بەردین هەبوو. ئێوارەی ڕۆژی دواتر کە لە کار گەڕامەوە، لە دوورەوە شازادە چکۆلم بینی کە لە سەر دیوارەکە دانیشتووە و هەر دوو قاچی شۆڕ کردۆتەوە، کە لێی نزیک کەوتمەوە گوێم لێ بوو دەیگوت:

– بەڵام تۆ لە بیرت نەماوە؟ کتومت ئێرە نەبوو!

دیار بوو دەنگێك وەڵامی دایەوە، چونکە شازادەچکۆل لە سەر قسەکەی بەردەوام بوو:

– ئەی چۆن! ئەمڕۆیە، بەڵام ئا لەم جێیەدا نەبوو...

زیاتر لە دیوارەکە نزیك بوومەوە. کەچی نە کەسم بینی و نە دەنگی هیچ بوونەوەرێکیشم بیست. بەڵام لەوە دەچوو شازادە چکۆل وەڵامی پرسیارێکی تر بداتەوە:

– ... بێگومان، خۆت دەتوانی شوێنپێم لە سەر لمەکە ببینیت و بزانیت لە کوێوە دەست پێ دەکات. هەر لەوێ چاوەڕێم بکە. کە دنیا تاریك بوو، دێم.

بیست مەترێك لە دیوارەکەوە دوور بووم و هێشتا هیچم نەدەبینی. شازادە چکۆل، دوای نەختێك، بەردەوام بوو:

– ئەرێ ژەهرەکەت باشە؟ دڵنیایت کە ئازارەکەم درێژخایەن نابێت؟

بە دڵێکی پڕ لە حەسرەتەوە لە شوێنی خۆم وەستام، بەڵام هێشتا نەمدەزانی چ باسە.

گوتی:

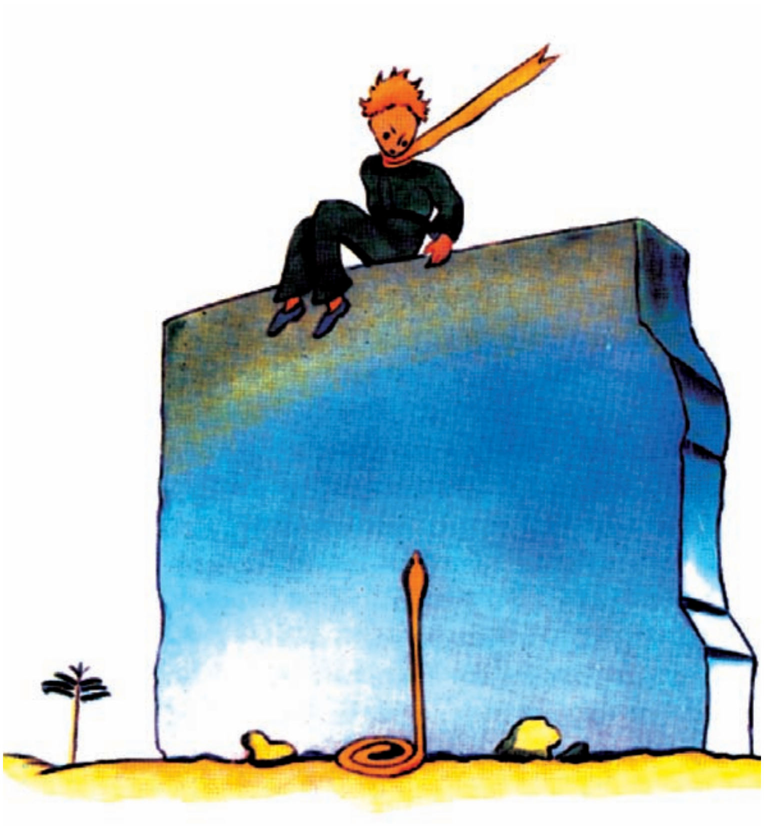

– دەی باشە، ئێستا بڕۆ. – دەمەوێت بێمە خوارەوە!

دەی باشە، ئێستا بڕۆ. – دەمەوێت بێمە خوارەوە!

ئەوسا سەیری بن دیوارەکەم کرد و لە شوێنی خۆم هەڵبەزیمەوە!

یەکێك لەو مارە زەردانەی لە سی چرکەدا مرۆڤ دەکوژن، ڕووەو شازادە چکۆل خۆی هەڵبڕیبوو. من لەو کاتەدا کە دەستم بۆ گیرفانم بردبوو تا دەمانچەکەم دەربهێنم، بازێکم بۆ لای دیوارەکە دا، بەڵام مارەکە بە بیستنی تەپەی پێم وەك جۆگەلەیەك بە نێو لمەکەدا داچۆڕا، زرینگەی لێوە هات و خۆی کرد بە نێو بەردەکاندا و ون بوو.

من ڕێك لە کاتی خۆیدا گەیشتمە لای دیوارەکە و شازادە چکۆلم لە ئامێز گرت. ڕەنگی وەکو بەفر سپی بووبوو.

– ئەمە یانی چی! لەگەڵ مارانیش دەدوێیت!

ملپێچە زەردەکەیم، کە هەمیشە لە ملیدا بوو، خاو کردەوە. نەختێك ئاوم پرژاندە سەر ئەملا و ئەولای نێوچەوانی و چۆڕێك ئاوم بە قوڕگیدا کرد. چیتر نەموێرا هیچی لێ بپرسم. بە ماقووڵییەوە لێی ڕوانیم و دەستی لە ملم کرد. هەستم بە لێدانی دڵی کرد کە وەك باڵندەیەکی بریندار کە خەریکە مردار دەبێتەوە، لێی دەدا.

پێی گوتم:

– خۆشحاڵم کە توانیوتە فڕۆکەکەت چاك بکەیتەوە. ئێستا دەتوانیت بگەڕێیتەوە بۆ ماڵەوە.

– تۆ چووزانیت؟

ڕێك لەو کاتەدا بە تەما بووم پێی بڵێم کە سەرەڕای ئەوەش کە هیچ هیوایەکم نەمابوو، توانیومە کارەکانم جێبەجێ بکەم ...

وەڵامی پرسیارەکەی نەدامەوە و لە سەر قسەکانی بەردەوام بوو:

– منیش ئەمڕۆ دەگەڕێمەوەماڵی خۆم ...

ئەوسا بە خەفەتەوە گوتی:

– ماڵەکەی من زۆر دوورترە ... گەڕانەوەیش زۆر سەختتر...

هەستم کرد خەریکە شتێکی سەیر ڕوو دەدات. توند، وەکو کۆرپەیەك، نووساندم بە خۆمەوە، لەگەڵ ئەوەشدا لەوە دەچوو بەبێ ئەوەی هیچم لە دەست بێت و بتوانم لە باوەشمدا ڕایگرم، بەر بێتەوە و بە قووڵاییەکەدا ڕۆ بچێت.

چاوی لە شوێنێکی دوور دوور بڕیبوو.

گوتی:

– بەرخەکەتم پێیە. سندووق و دەمبێنەکەش ...

ئەوجا بە دڵێکی پڕەوە بزەی کەوتە سەر لێوان.

تاوێك چاوەڕێ بووم. هەستم کرد خەریکە خوێنی تێ دەگەڕێتەوە.

– چکۆلە خۆشەویستەکەم، تۆ ترسابوویت ...

– ئەمشەو زۆر لەوەش زیاتر دەترسێم ...

دیسان هەستکردن بە ڕوودانێك کە مرۆڤ نەتوانێت لە ئاستیدا هیچ کارێك بکات، تەزووی بە گیانمدا هێنا و ئەوەشم لە لا ڕوون بووەوە کە بەرگەی ئەوە ناگرم گوێم لە قاقای پێکەنینەکەی ئەو نەبێت، پێکەنینی ئەو بۆ من وەکو کانیاوێکی نێو بیابان بوو.

– بچکۆلە گیانەکەم، دەمەوێت جارێکی دیکەش قاقای پێکەنینت ببیستم.

بەڵام ئەو گوتی:

– ئەمشەو، ڕێك دەبێتە یەك ساڵ. ئەستێرەکەم دەگاتەوە ئەو شوێنەی کە پار لێوەی دابەزیمە سەر زەوی.

– بچکۆلە گیانەکەم، ئەرێ چیرۆکی مار و ئەستێرە بە تەنیا خەونێکی ناخۆش نییە!

وەڵامی پرسیارەکەمی نەدایەوە. هەر ئەوەندەی گوت:

– هەر شتێك بە نرخ بێت، بە چاو نابینرێت.

– بێگومان.

– لە مەڕ گوڵەکەشەوە هەر وایە. ئەگەر گوڵێکت خۆش بوویت کە لە ئەستێرەیەکدایە، ئیتر بینینی ئاسمان لە شەودا چێژێکی تری هەیە. گشت ئەستێرەکانیش سەرڕێژی گوڵن.

– بێگومان ...

– لە مەڕ ئاویشەوە هەر وایە. ئەو ئاوەی لە دەستی تۆم وەرگرت و خواردمەوە، جەنجەڕ و گوریسەکە کردبوویان بە مۆسیقا ... لە بیرتە ... ئای کە خۆش بوو!

بەڵێ وایە ...

– شەوانە تەماشای ئەستێرەکان بکە. ئەستێرەکەی من گەڵێك لەوە بچووکترە کە بتوانم لە ئاسماندا ئاماژەی بۆ بکەم. بەڵام قەیناکا! بیر لە ئەستێرەکەی منیش وەکوو ئەستێرەیەك لە نێو گشت ئەستێراندا بکەرەوە. ئەوجا بە هەمان شێوە حەز لە گشت ئەستێرەکان دەکەیت هەموویان دەبن بە هاوڕێت ... ئەرێ بە ڕاست، دەمەوێت دیارییەکت پێشکەش بکەم...

دیسان لە قاقای پێکەنینی دا.

– ئاخ، بچکۆلە گیانەکەم، بچکۆلەکەم! من شێت و شەیدای بیستنی پێکەنینەکەتم!

– دیارییەکەی منیش رێك ئەمەیە ... وەکوو ئاوەکەیە ...

– مەبەستت چییە؟

– هەر کەس ئەستێرەی خۆی هەیە و هیچ ئەستێرەیەکیش لە ئەستێرەی تر ناچێت. گەشتکەران ئەستێرەی رێنیشاندەری خۆیان هەیە. بۆ هەندێ کەسی دیکەش ئەستێرەکان بێجگە لە ترووسکەی رووناکایی هیچی تر نین. بۆ ئەهلی زانست کێشە و گرفتن و بۆ بازرگانەکەی لە مەڕ خۆشمان زێڕن. بەڵام ئەو ئەستێرانە بێدەنگن. تۆش دەبیتە خاوەنی ئەستێرەگەلێك کە هیچ کەس ئەستێرەی وایان نییە.

– مەبەستت چییە؟

– کاتێك شەوانە سەر بۆ ئاسمان هەڵدەبڕیت و لە ئەستێرەکان دەڕوانیت پێتوایە کە هەموویان پێکرا پێدەکەنن، چونکە من لە یەکێك لەو ئەستێرانەدام و خەریکم پێدەکەنم.

کەواتە تۆ دەبیتە خاوەنی ئەو ئەستێرانەی پێدەکەنن!

دیسان لە قاقای پێکەنینی دا.

– کە سووکناییش کەوتە دڵتەوە (مرۆڤ هەمیشە دڵی خۆی دەداتەوە) بە ناسینم خۆشحاڵ دەبیت. دەبیتە هاوڕێی هەمیشەییم. ئارەزووی ئەوە دەکەیت پێبکەنین. بۆ ئەوەی دڵشادیش بیت، هەندێك جار پەنجەرەی ژوورەکەت دەکەیتەوە ...

ئەوجا کە لە ئاسمان دەڕوانیت پێدەکەنیت، هاوڕێکانت پێیان سەیر دەبێت. تۆش پێیان دەڵێیت:" بەڵێ، ئەستێرەکان هەمیشە دەمهێننە پێکەنین!" ئەوانیش وا دەزانن کە شێت بوویت. گیان!

دەبینیت چ فێڵێکم لێ کردوویت ...

هەمدیس لە قاقای پێکەنینی دا.

– ئەمەش وەك ئەوە وایە لە بری ئەستێرەکان، کۆمەڵە زەنگوڵەیەکم پێ بەخشیبیت کە دەتوانن پێبکەنن ...

دیسان لە قاقای پێکەنینی دا. بەڵام لە پڕێکدا بە جیددییەوە گوتی:

– ئەمشەو ... خۆت دەزانیت ... مەیە!

– هەروا بە تەنیا جێت ناهێڵم!

– وەکو ئەوە وایە ئازارم هەبووبێت ... وەکو ئەوەی مردبێتم ... ئاوایە ئیتر. حەز ناکەم بێیت و تەماشام بکەیت. بۆ لە هیچ و خۆڕایی ناڕەحەت ببیت ...

– هەروا بە تەنیا جێت ناهێڵم.

خەم دایگرتبوو.

– ئەمەت ... لە بەر مارەکە پێ دەڵێم. نابێت پێتەوە بدات. مار بەدفەڕ و چەپەڵن. تەنانەت بۆ خۆشیش دەتوانن پێتەوە بدەن.

– بە جێت ناهێڵم!

بەڵام لە پڕێکدا شتێك ئارامی کردەوە:

– خۆ ئەوەش زۆر ڕاستە – مارەکان هەرجارە و تەنیا بەشی گەستنی کەسێك ژاریان هەیە

ئەو شەوە قەت لە ڕۆیشتنی بە ئاگا نەبووم. بێ دەنگ و خشپە ون بوو. کە پێی گەیشتمەوە بە هەنگاوی ڕێك و لێبڕاوانە دەڕۆیشت.

گوتی:

– ئای! ئەوە لێرەیت ...

ئەوجا دەستمی گرت. بەڵام هێشتا هەر نائارام بوو:

– ناهەقیت کرد. ئاخر عاجز دەبیت. ئەمە وەکو ئەوە دەبێت کە مردبێتم، بەڵام لە ڕاستیشدا وا نییە ...

دەنگم نەکرد.

– خۆت دەزانیت. ڕێگاکەم گەلێك دوورە. ناتوانم لەشم لەگەڵ خۆمدا ببەم. زۆر قورسە.

دەنگم نەکرد.

– وەکو کەولێکی کۆنی بەجێهێڵراوی لێ دێت. کەولی کۆنیش خەمی بۆ بە با ناکرێت.

دەنگم نەکرد.

نەختێك خەم دایگرت، بەڵام هەر زوو خۆی گورج کردەوە:

– بڕوا بکە! زۆر خۆش دەبێت. منیش تەماشای ئەستێرەکان دەکەم. هەموویان وەکو ئەو چاڵاوانەیان لێ دێت کە جەنجەڕەکانیان ژەنگیان هەڵهێنابێت. هەموویان ئاوم دەدەنێ بیخۆمەوە ...

دەنگم نەکرد.

– زۆر خۆش دەبێت! تۆ دەبیتە خاوەنی پێنج سەد ملیۆن زەنگوڵە و منیش خاوەنی پێنج سەد ملیۆن بیر ...

ئەوجا ئەویش بێ دەنگ بوو، چونکە دەگریا...

– دەی باشە، بهێڵە با نەختێك بە تەنیا بڕۆم.

پاشان دانیشت، چونکە دەترسا.

– خـۆت دەزانـیت ... مـەبـەستم گوڵـەکەمە ... ئـاخر من بـەرپرسیی گوڵەکەمم لە سەر شانە! ئەویش زۆر بێ هێزە! زۆر دڵپاك و بێ فیزە. تەنیا چوار دڕکی بەستەزمانی هەیە و هەر بەوانیش لە ئاست هەموو دنیادا خۆی دەپارێزێت.

منیش دانیشتم، چونکە ئیتر نەمدەتوانی بە پێوە بوەستم.

گوتی:

– هەر ئەمەیە ... هەر ئەمە و هیچی تر نا...

هێشتا نەختێك دوودڵ بوو، بەڵام دیسان هەڵسا و هەنگاوێکی هەڵێنا. من نەمتوانی لە شوێنی خۆم بجووڵێمەوە.

لە پاڵ پاژنەیەوە، بریسکەیەکی زەرد هەڵبەزییەوە. بۆ تاوێك بەبێ جووڵە لەوێدا وەستا. نەیقیژاند. وەکو درەختێك، بە نەرمی، بە لادا هات. لەبەر نەرموشلیی لمەکەش، هیچ دەنگێك نەبیسرا.

٢٧

ئەمێستا بە لانی کەمەوە شەش ساڵ بە سەر ئەو شەوەدا تێپەڕیوە ... قەت پێشتر ئەم چیرۆکەم نەگێڕاوەتەوە. کە بەزیندوویی گەڕامەوە، هاوڕێکانم گەلێك خۆشحاڵ بوون. من دڵم خەمبار بوو، بەڵام پێمگوتن:″ لە بەر ماندوویێتییە ...″

ئێستا کەمێك دڵی خۆم داوەتەوە. بەتەواوی نا... بەڵام بە دڵنیاییەوە دەزانم کە ئەو گەڕاوەتەوە بۆ ئەستێرەکەی خۆی، چونکە کە خۆر دەرکەوت نەمتوانی لاشەکەی بدۆزمەوە. هێندە قورسیش نەبوو... شەوانیش حەز دەکەم گوێ لە جریوەی ئەستێرەکان بگرم.

وەکو پێنج سەد ملیۆن زەنگوڵەن ...

بەڵام هەندێك جار شتی دەگمەن ڕوو دەدات. لە بیرم چووبوو قایشێکی چەرمین بکەم بەو دەمبێنەوە، کە بۆ شازادە چکۆلم کێشا. دیاریشە کە قەت ناتوانێت بیکاتە سەری بەرخەکەی. بۆیە ئێستا لە خۆم دەپرسم:″ ئاخۆ لە ئەستێرەکەیدا چی قەوماوە؟ لەوانەیە بەرخەکە گوڵەکەی خواردبێت ...″

هێشتا بە خۆم دەڵێم:″ بێگومان وا نییە! شازادە چکۆل هەموو شەوێك گوڵەکەی دەخاتە ژێر شووشەبەندێکەوە، بە چاکییش پاسی بەرخەکەی دەکات ...″ ئەوجا ئاسوودە و بەختەوەر دەبم و ئەستێرەکانیش بە نەرمی پێدەکەنن.

هێشتا بە خۆم دەڵێم:″ هەندێك جار بیری مرۆڤ پەرش و بڵاو دەبێت و هەر هێندەش بەسە بۆ ئەوەی هەر شتێك ڕوو بدات! بیهێنە پێش چاوی

وەکو درەختێك، بە نەرمی، بەلادا هات.

خۆت، ئەگەر ئێوارەیەك، شازادەچكۆل شووشەبەندەكەی لە بیر چوو، یان بەرخەكە لە نیوەشەودا بە بێدەنگی و پێدزكێ لە سندووقەكەی هاتە دەرەوە ....″ ئەوسا گشت زەنگۆڵەكان دەبن بە فرمسێك!...

ڕازێكی زۆر گرنگ لێرەدایە. بۆ من، بۆ تۆش كە شازادەچكۆلت خۆش دەوێت، دەتوانێت گەردوون بە شێوەیەكی جیاواز بنوێنێت. ئەمەش بەستراوە بەوەوە كە ئاخۆ لە جێیەك لەم دنیا پان و بەرینەدا بەرخۆلەیەكی نەناسراو گوڵێكی خواردووە یان نە ...

– تەماشایەكی ئاسمان بكەن! لە خۆتان بپرسن:″ ئاخۆ بەرخەكە گوڵەكەی خواردووە یان نە؟″ ئەوسا دەبینن چۆن هەموو شتێك دەگۆڕدرێت ...

دەشبینن كە هیچ گەورەیەك لەوە تێ ناگات كە ئەوە چ گرنگییەكی گەورەی هەیە!

ئا لێرەدا تۆ جوانترین و گرانترین دیمەن لە سەرانسەری دنیادا دەبینیت. هەمان دیمەنە كە لە لاپەڕەی پێشووتردا هەیە، بەڵام كێشاومەتەوە بۆ ئەوەی بە چاكی پێشانت بدەم. ئا لێرەدا بوو كە شازادە چكۆل دابەزییە سەر زەوی و هەر لێرەشدا سەر لە نوێ ون بووەوە.

بە چاكی لەم دیمەنە ورد بەرەوە، تا بە تەواوی لەوە دڵنیا بیت كە، ئەگەر ڕۆژێك لە ڕۆژان ڕێگات كەوتە بیابانەكانی ئەفریقادا دەیناسیتەوە. خۆ ئەگەر ڕێت كەوتە ئەو شوێنەش، ئەوا تكات لێ دەكەم: پەلە مەكە، نەختێك لە ژێر ئەستێرەكەدا بوەستە! ئەوسا ئەگەر كوڕێكی چكۆلە بەرەو ڕووت هات، ئەگەر پێكەنی، ئەگەر قژی زەرد و زێڕین بوو، ئەگەر وەڵامی هیچ پرسیارێكی نەدایەوە، ئەوە بێگومان دەزانیت كێیە. تكا دەكەم هەر

ئەوساش بیر لە من بکەرەوە کە چەندێ دڵتەنگ و خەمبارم: دەمودەست بۆم بنووسە و باسی ئەوەم بۆ بکە کە شازا دەچکۆل گەڕاوەتەوە..